

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

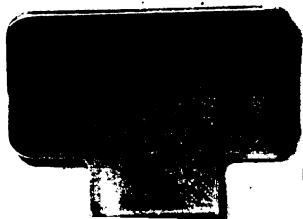
459

1776

C

19

KW 453
C 19

53
C19

1

2

3

4

5

1
KW 459

© 19

489K173
459
C19

VERHANDELING

OVER DE

SCHEID-EN ONSCHEIDBAARE VOORZETSELS

• VAN DE WERKWOORDEN

DER

NEDERDUITSCH E TAALE;

BENEVEN: EEN

A A N H A N G S E L

OVER DE ZELFSTANDIGE EN BYVOEGLYKE NAAM-
WOORDEN, DIE IN HUNNE BUIGINGE DE
LETTER D OF T VEREISCHEN,

E N E E N E

L Y S T

VAN VERTAALDE UITHEEMSCHE WOORDEN, GE-
TROKKEN UIT DE SCHRIFTEN VAN DEN
EDEL E N H E E R E

PIETER CORNELISZ. HOOFT,

DOOR

HENDRIK PIETERSON.

TE AMSTERDAM,

By A. D. SELLSCHOP EN P. HUART,
BOEKVERKOOPERS OP HET ROKKIN. 1774.

ka

Handwritten text at the top of the page, mostly illegible due to fading.

Handwritten text in the upper middle section, including what appears to be a date or reference number.

Handwritten text in the middle section, possibly a title or subject matter.

Handwritten text in the lower middle section, appearing to be a signature or name.

Handwritten text on the left side of the page, partially overlapping the stamp.

Handwritten text in the lower section, possibly a date or location.

Handwritten text at the bottom of the page, including a signature and possibly a date.

DEN WELËDELEN
GESTRENGEN HEERE,
DEN HEERE

Mr. ZACHARIAS HENRIC ALEWYN,

HEERE VAN MYNDEN EN LOOS-
DRECHT, ENZ.; MITSGADERS RE-
GEERENDEN SCHEPEN EN RAAD
DER STAD AMSTERDAM, DIREC-
TEUR VAN DE HOLLANDSCHE
MAATSCHAPPYE DER WEETEN-
SCHAPPEN TE HAARLEM, EN LID
VAN DE MAATSCHAPPYE DER NE-
DERLANDSCHE LETTERKUNDE
TE LEIDEN, ENZ. ENZ. ENZ.

WELËDELE GESTRENGE HEER,

't Is my geene geringe eer,

* 2

deeze

IV O P D R A G T.

dééze vrucht myner letter-
oeffening aan UWE WELĒD.
GESTR., als aan eenen beproef-
den Taalkundigen; eerbiedig
te mogen opdraagen.

De uitgewerkte Verhande-
lingen van UWE WELĒD. GESTR.,
over de VERBASTERDE SPREEK-
WYZEN EN DE DICHTERLYKE VRY-
HEDEN, hebben UWE WELĒD.
GESTR. dien naam, met recht in
de geleerde waereld, onverhin-
derd verworven; en zetten de
werken van de *Maatschappye der*
Ne-

O P D R A G T. 7

Nederlandsche Letterkunde, van welke UWE WELĒD. GESTR. zo een aanzienlyk Lid is, geen kleinen luister by.

Breeder durf ik my omtrent dezelve niet uitlaaten. De lofspraaken over zulke doorwrochte en kunstkundige Schriften voegen beter een man, die door geleerdheid en jaaren gezag heeft, dan eenen jongeling. Ook loop ik nu geen gevaar van te weinig van dezelve te zeggen. Beter is het

ge-

* 3

ge-

VI O P D R A G T.

gezwegen, dan op een schraale wyze van diergelyke Stukken gesproken, gelyk Sallustius eertyds van Carthago oordeelde.

Iets, MYN HEER, van mynen arbeid hier te melden, vind ik onnoodig, en deeze Opdragt uittebreiden overtollig, dewyl de beknoptheid, die een deel der waare verhevenheid is, UWE WELËD. GESTR. best smaakt. Hierom eindig ik: wenschende UWE
WELËD.

O P D R A G T. VII

WELĒD. GESTR. eenen aanhoudenden lust in het bevorderen der Nederlandsche Letterkunde, en eenen kloekmoedigen yver, by het bekleeden van dien gewigtigen post, als Rechter, ten schrik der heillooze onruste, die de burgerlyke veiligheid stoutmoedig stoort, en beveelende UWE WELĒD. GESTR. en hoog-aanzienlyke Maagschap onafgebroken in de heilige en veilige bescherminge van den Oppersten

VIII O P D R A G T.

sten aller Rechteren, my met
een blyd genoegen en den
diepsten eerbied noemende,

aan de Hoogachtbare Heeren

de Hoogachtbare Heeren

WELÉDELE GESTRENGE HEER,

de Hoogachtbare Heeren

de Hoogachtbare Heeren

de Hoogachtbare Heeren

de Hoogachtbare Heeren

UW ERWELD. GESTRENGE

Heer

de Hoogachtbare Heeren

de Hoogachtbare Heeren

de Hoogachtbare Heeren

onderdaanigen dienaar,

H. K. PIETERTSON.

Amsterdam

den 10 October 1774.

VERHANDELING
OVER DE
SCHEID- EN ONSCHEIDBAARE
VOORZETSELS
DER
WERKWOORDEN.

---

oor eenige jaaren, viel myne aandacht op de Voorzetsels van de Werkwoorden onzer Nederduitfche Taale, die zomtyds verplaatst worden, en zomtyds niet. By voorbeeld: de werkwoorden *Aanzien*, *Afslaan*, *Ingaan* enz. maaken in hunne Buiging, *ik zie aan*, *sla af*, *ga in*; en *Doorloopen*, *Overmannen*, *Voorzien* enz. hebben, *ik doorloop*, *overman*, *voorzie*; blykende hieruit, dat van de eerfte foort der Werkwoorden de Voorzetsels verfhikt worden, van de anderen niet.

Ik dacht dat het nuttig zoude zyn, zo men regels konde vinden, die de oorzaak deezer verschillende Buiging aantoonen, en ontleerden, *Welke Voorzetsels van hunne Werk-*

A

woor-

2 VERHANDELING OVER

woorden afgaan, en in welke Tyden zulks oob-
valt, dewyl de Verplaatfing der Voorzetselen
te kennen, zo noodig voor vreemdelingen,
die onze Taal leeren, als nuttig voor ons zel-
ven is, naardien men daardoor alzins reden
van zyne fchryfwyze kan geeven, en zelfs
nooit behoeft te twyffelen. als men van dier-
gelyke Werkwoorden gebruik moet maaken.

Ik ondernam deeze zaak; en erinnerde my
ten dien einde eene menigte van foortgelyke
werkwoorden, zo wel van zulke waarin de
verfchikking der Voorzetselen geen, als van
die waarinze werkelyk, plaats heeft. Het
gelukte my buiten verwachting: want ik ont-
dekte regelen, die my toefcheenen voldoende
te wezen. Het gelukte my zeg ik, Lee-
zer; ja zeker: want myne ontdekking ge-
fchiedde door geluk, niet door kennis. Geen
eene Spraakkonst was ik toen nog magtig.
Trouwens zy zoude my daartoe niet geholpen
hebben, al hadde ikze gehad. Niemand, ge-
lyk bekend is, heeft immer over die zaak ge-
fchreeven, behalven MOONEN, SÉWEL en DE
HAAS, die alle wel iets, doch niet genoeg,
daarvan zeggen: de eerfte in zyne Spraakkonst
Kap. 29, de tweedé bladz. 308 in de zyne,
en de laafte in zyn 19 Hoofdst. des Isten deels.

Sedert heb ik dit meer uitgewerkt, en by
het gevondene meer gezocht en ook gekree-
gen. Dit deel ik thans den Liefhebber en me-
de, niet twyffelende of deeze arbeid zal hun
aangenaam, en voor veelen niet ondienftig
zyn.

De regel, die ons de oorzaak dier byzon-
dere Buijngé van dat flich van Werkwoorden,
waar-

waarvan ik gesproken heb, leert, is deeze navolgende, *Alle Voorzetsels zyn Scheidbaar, of gaan van bunne Werkwoorden af, daar het LYDENDE DEELWOORD gemaakt wordt, met het woordleedje GE tusschen het Voorzetfel en het Werkwoord te plaatsfen; op deeze wyze:*

AanGEdaan, AanGEbaald, AanGEmoedigd, AanGESToken, AanGEwend, AanGEzet; AfGEbragt, AfGEdeeld, AfGELaaten, AfGESleept, AfGESloofd, AfGEveegd; InGEboezemd, InGEdaagd, InGESlagen, InGESlokt, InGEToomd, Ingewilligd; NaGEjaagd, NaGEMaakt, NaGEpraat, OverGEbleeven, OverGEmeeten, enz.

Alle die Voorzetsels, zyn *Scheidbaar* in de Buiginge van het werkwoord: want men zegt: *ik doe aan, baal aan, moedig aan, steek aan, wen aan, zet aan; ik breng af, deel af, laat af, sleep af, sloof af, veeg af; ik boezem in, daag in, sla in, slok in, toom in, willig in; ik jaag na, maak na, praat na; ik blyf over, meet over, en zo voort door alle de drie perfoonen, in beide de getalen.*

Uit den voorgaanden regel volgt, dat de Voorzetsels *Onscheidbaar* zyn, daar die DEELWOORDEN, op dezelfde wyze niet gemaakt, maar zonder GE tusschen het Voorzetfel en het Werkwoord, gebruikt worden. Dit is klaar; en de voorbeelden bevestigen zulks ook, gelyk te zien is in de Volgenden, die ik hier nederstel:

Onderdrukt, Ondergraven, Onderbuurd, Onderkend, Onderkocht, Onderrecht, Onderscbreeven, Ondervraagd, Onderweezen; Overdacht, Overdekt, Overeischt, Overbeerscht, Overleg-

4 VERHANDELING OVER

den, Overleefd, Oerlegd, Overloofd, Overmand, Overmeesterd, Overpeinsd, Overreed, Overtroffen, Overvraagd, Overwoogen; Voorzien, enz., deeze zyn altemaal DEELWOORDEN van Onderdrukken, Ondergraaven, Onderkuuren, Onderkennen, Onderkoopen, Onderrechten, Onderschryven, Ondervraagen, Onderwyzen; Overdenken, Overdekken, Overeischen, Overbeerschen, Overlyden, Overleeven, Overleggen, Overlooven, Overmannen, Overmeesteren, Overpeinzen, Overreeden, Overtreffen, Overvraagen, Overweegen, voorzien, enz., die geen *afscheiding* lyden: want men zegt niet, ik druk onder, ik graaf onder, dat waalsch of kromtaal is, maar ik onderdruk, ik ondergraaf, of gelyk de Heer Van Den Vondel:

'k Beveel my in zyn bant, die recht van onrecht scheidt.

En strekt in 's hemels stoel der ONDERDRUKTEN trooster.

in 't eerste bedryf van zynen Gysbrecht.

*Die dan kan leven,
Wanneer 't geluk hem heeft begeben,
En ONDERDRUKT met bant en voet,
Die is eerst dapper van gemoet.*

Antonides, in Trazil, 1 bedr.

Gebeurt het, gelyk kan wezen, dat men twyffelt of het Voorzetsel scheidbaar is, men hebbe deezen regel maar in het oog te houden, en te zien, op wat wyze het Deelwoord gemaakt wordt; en dan zal men niet verlegen staan. Zo handelende leer ik, dat in overweegen,

weegen, of op nieuw weegen, en in overwinnen, winst behalen, de Scheiding plaats heeft, om dat de Deelwoorden met het woordleedje GE op de voorige wyze gemaakt worden, gelyk: overGEwoogen, overGEwornen: zo leer ik, dat in overweegen, versta overpeinzen, en in overwinnen, veroveren, het tegengestelde, dat is, geen Scheiding plaats heeft, om dat derzelver Deelwoorden zonder GE gemaakt worden, als: overwoogen, overwornen. Zie daar! dat is eene fraaiheid, die andere Taalen! niet konnen naarmaaken.

Hoewel men elders by Schryvers plaatfen ontmoet, daar de Deelwoorden, welker Voorzetsfels Onscheidbaar zyn, echter met dit GE t' zamengesteld worden, zulks maakt hier, in den opgegeven regel, niet de minste verandering. Want dat dit tegen den aart onzer Taale is, wordt aanstonds ontdekt, door het wangeluid, dat onze ooren daardoor gewaar worden. Zie dit, Leezer, in dit eene bewys, dat ik hier heb van onze Overzetteren des Bybels:

(*) *ende dat dese dagen Purim niet en souden overGETreden worden onder de Joden, —.*

Dit GE van overgetreden valt immers aan het gehoor lastig? Zo is het ook gelegen met voorGEspelt, dat Vondel bezigt in zynen Lierzang, Gethsemane of Engelentroost, zeggende aldaar:

—————, wat wet en Profecye
Had afgebeeld, en voorGEspelt zoo trouw.
zie zyne P. 1 d. bl. 477. Dien zelfden mis-

A 3

slag

(*) Esther 9 vs. 28.

6 VERHANDLING OVER

slag vind ik ook by den Dichter en grooten Kerkleeraar Vollenhove , in zyne *Toevlugt tot de hoogste rechtvaardigheid* ,

———— zo deerlyk van den Heilant in zynen kruisgang voor *GEspelt* , ————— Zie zyne Heerl. der Rechtv. bl. 431.

Hiertoe behooren de woorden *Ondergeschreevene* , *Ondergetekende* , schoon zy zulk een wangeluid niet baaren : dezelve zyn te algemeen gebruikelyk , dan dat ons gehoor hun gebrek zoude opmerken. Echter moeten zy op de lyst van de *Werkwoorden der Onscheidbaare Voorzetselen* staan. 't Is jammer , dat voornaame Schryvers deeze woorden , even zo gespeld , opgeeven : want de verkeerdheid daarvan ontdekt zich aanstonds in de *t'Zamen-gestelde Tyden* , daar het *Lydende Deelwoord* gebruikt , en gezegd wordt , *ik heb of had ONDERSCHREEVEN* , *ik heb of had ONDERTEKEND* , nooit *OnderGESchreeven* , *OnderGETekend* ; ten zy het genomen wierde van iemand , die aan het bovenste van een blad , en een ander aan het onderste schreeve. En dan is het , als by tegenstelling van BOVEN , *gy of by schryft ONDER* , *gy of by tekent ONDER*. Maar anderszins moet men schryven , *ik onderschreevene* *

* *beken* , *ik ondertekende beken* , waarin my de minste viesheid of nieuwhed niet voorkomt.

Het onderscheid , dat wy zo even aanmerkten plaats te hebben in die gelyknaamige werkwoorden , meen ik ook te vinden , in *doorloopen* , of gaan , en in *doorloopen* , een boek doorbladen : in het eerste acht ik het Voorzet-

zetsel Scheid-, en in het tweede werkwoord Onsfcheidbaar. 't Is waar, men schift dit laatste woord ook van elkanderen, zeggende: ik loop een boek *door*, of, ik heb dit, of dat, boek *doorGEloopen*. Doch waarom zou die onderscheiding hier zo wel geen plaats hebben, als in de voorige woorden; naardien *doorloopen*, of gaan, toch zo veel van *doorloopen*, dat doorbladen is, verschilt, als *overweegen*, overpeinzen, van *overweegen*, op nieuw weegen: behalven dat het veel bevalliger is, zo my voorkomt, te zeggen: ik heb dit boek *doorloopen* dan *doorGEloopen*.

Na dat ik dit geschreeven hadde, kwam my, by het doorlezen van DE NIEUWE VADERLANDSCHE LETTEROEFFENINGEN, eene plaats voor, daar ook *doorloopen*, in stede van *doorGEloopen* gebruikt werd. Deeze is te vinden in de geschiedenis van Zaman (*), en luidt aldus:

„ *Met een woord, ZEDINE sabaen my toe den*
 „ *ganschcn Kring van de grillige barsenscbinnen*
 „ *des menscbdoms doorloopen ——— te hebben.*

Hoewel dit *doorloopen* niet eigenlyk, maar oneigenlyk, doorbladen is, zulks maakt hier geen verandering, maar is het zelfde.

Dit deed my denken, of het gene ik van dit woord gezegd hadde niet algemeener bekend ware, dan ik meende, en tevens daartoe aan het onderzoeken gaan. Na veel doorblaad te hebben, bevond ik dit ook zo. Hooft lever-

A 4

de

(*) Zie't Mengelw. des 4den deels, N. 7. bl. 295.

3 VERHANDELING OVER

de my hiervan een bewys op, in den 100sten Brief zyner Mengelwerken:

De loopmaaren heb ik doorloopen ———.

En het andere *doorloopen* trof ik in den 220sten Brief aan, bl. 179,

De geene die hier bygaan zyn beden tusschen de droppen doorGeloopen

Een klaar bewys dat hy dit onderscheid ook in acht nam. By Van Den Vondel heb ik het ook aangetroffen, doch het is my onverhoopt ontglipt. Jeremias De Decker verstond dit even zo, volgens zyn zeggen, in de Bedenkingen op het 5 Lid van het gebed des Heeren:

Doorloop niet al te naeu de blaeren van ons leven,

zie zyne Rymoeffeningen 1 d. bl. 262.
en in de Satyre van Juvenaël,

Doorloop uw' reden-konst, ———.
bl. 365.

Hadde hy dit onderscheid niet begreepen, hy zoude dit Voorzetsel gescheiden en niet geschreeven hebben, *doorloop*.

Hierop besloot ik, het gene over dit woord gezegd was, doortehaalen; maar beseffende, dat men gemeenlyk in den dagelykschen spreektrant, zo wel als eene menigte van Schryvers, dit Voorzetsel misbruikt, of liever, het voor Afscheidelyk acht, zeggende en schryvende, *ik loop dit boek door*, enz., en *ik heb dat baek eens doorgeloopen*, veranderde
myn

myn besluit, en deed my de pen te rughaalen; vertrouwende dat zommigen hieruit het tegengestelde leeren konden, en dat dit geringe voor onkundigen tot een baken kon verftrekken.

Behalven de t'zamengezette werkwoorden, wier Lydende Deelwoorden op tweederleie wyze gemaakt worden, zyn 'er nog anderen, wier Deelwoorden ook anders gevormd worden. Deeze zyn de werkwoorden, die van Naam- en Werkwoorden afgeleid en t'zamengezetz zyn, gelyk

Pinkoogen,
Raadpleegen,
Staroogen,
Trekkebekken,
Wanboopen,
Watertanden,

en diergelyken. Het Deelwoord daaryan wordt op eene byzondere wyze gemaakt: men doet het met het woordleedje GE; maar men zet het niet tusfchen het woord in, gelyk by de Scheidbaare Voorzetsels; waaruit naar onzen opgegeeven regel volgt, dat zy niet gefcheiden worden. Dit GE plaatst men voraan, en men zegt aldus:

Gepinkoogd,
Geraadpleegd,
Gestaroogd,
Getrekkebekkt,
Gewanboopt,
Gewatertand.

Het werkwoord *raadleeven* fchynt hiervan uit.

uitgezonderd, en deszelfs Voorzetsel Scheidbaar, te wezen: ten minsten Vondel gebruikt het ook dus, als in zyn Treurspel Joseph in Epypten, bl. 24,

Verlegen met mevrouw, van hoogen noodt gedreven,
Verstout ik my dus verre om RAEDT met u te LEVEN, ———.

En in zynen Gysbrecht, het laatste bedryf, bl. 56:

Myn moeder leerde my, dat ik geen' RAET zou LEVEN
Met vyanden, —————.

En bl. 64:

wy zullen derrewaert
Ons spoën, ...
. . . . .
En LEVEN wyder RAET.

Dit acht ik genoeg te zyn, om de Scheiden en Onscheidbare Voorzetsels te onderkennen. Ik durf deezen opgegeven regel, als eenen zonder uitzondering, voordragen, dewyl ik hem niet slechts aan eenige, maar aan eenige honderd werkwoorden getoetst en altyd volkomen vast bevonden heb.

Laat ons nu tot de tweede zaak overgaan om te zien, *In welke Tyden van het Werkwoord de Scheiding plaats heeft.*

Deeze verplaatsing valt in de Tyden der AANTOONENDE en GEBIEDENDE WYZEN alleen voor, waar van de t' zamengestelde en toekomende

de tyden echter zyn uitgezonderd; zy wordt in de AANVOEGENDE zo min als in de ONBEPAALDE gebezigt.

Om dit beter te doen verstaan, zal ik hier eene TYDVOEGING met haare WYZEN laten volgen, schryvende echter maar eenmaal de drie perſoonen, in het een- en meervoudige getal, en vervolgens den eerſten perſoon des eenvouds van yder tyd; dewyl men ligtlyk opmaakt, dat de overige perſoonen dien zelfden voet houden, als die van het eerſte voorbeeld.

AANTOONENDE WYZE

Tegenwoordige Tyd.

ik heb	}	VOOR
gy hebt		
hy heeft		
wy hebben		
gy lieden hebt		
zy hebben		

Onvolmaakte verleeden tyd.

ik had VOOR.

Volmaakte verleeden tyd.

ik heb VOORGEHAD.

Meer dan volmaakte verleeden tyd.

ik had VOORGEHAD.

Toekomende tyd.

ik zal voorhebben.

GEBIEDENDE WYZE.

Tegenwoordige tyd.

heb VOOR.

AAN-

AANVOEGENDE WYZE

Tegenwoordige tyd.
dat ik voorhebbe.

1. *Onvolmaakte verleeden tyd.*
dat ik voorhadde.

2. *Onvolmaakte verleeden tyd.*
ik zou voorhebben.

Volmaakte verleeden tyd.
dat ik hebbe voorgehad.

1. *Meer dan volmaakte voorverleeden tyd.*
dat ik hadde voorgehad.

2. *Meer dan volmaakte voorverleeden tyd.*
ik zou voorgehad hebben.

Toekomstige tyd.
ik zal voorgehad hebben.

ONBEPAALENDE WYZE.

Tegenwoordige tyd.
voorhebben.

Voorleeden tyd.
voorgehad hebben.

Toekomstige tyd.
zullen voorhebben.

De Deelwoorden hiervan zyn :

het tegenwoordige,
voorhebbende ;

het verleedene,
voorgehad ;

het toekomstige,
zullende voorhebben.

Dit Werkwoord wordt van zommigen kwaalyk gescheiden, het gene de oorzaak is, dat ik

ik het hier tot een voorbeeld, uit zo veele anderen, verkies. Men scheidt het *Voorzetsel* van het werkwoord *bebben*; maar men laat het echter daarvoor blyven, in plaats van het achter te stellen, dat ontegenzglyk by de Scheiding geschieden moet. Deze kwaade schifting is te zien in het volgende gezegde:

Wy zullen in het gene wy voor te zeggen
HEBBEN aldus te werk gaan.

Deeze wyze van zeggen is immers niet gevoeglyk; en daarenboven niet vry van dubbelzinnigheid: want de gedachten speelen aanstonds op iets *voortezeggen*, en op te *voorzeggen* zelf, dat evenwel beide mis is; dewyl dat *Voorzetsel voor* niet tot het woord *zeggen*, maar tot *bebben* behoort. Hierom moet men vaststellen, dat het *Voorzetsel*, als het niet achter zyn werkwoord geplaatst wordt, aan het werkwoord verknocht blyft, gelyk hier wezen moet, dat ook duidelyk in het vervolg, by de afdeeling over 't woordje **HET GENE**, zal blyken (*). Zulken die dit gezegde dus keeren,

Wy zullen in het gene wy te zeggen **VOOR-**
bebben,

doen wel, maar zondigen nogthans tegen de natuurlyke woordvoeging: want *te zeggen*, dat de Eindigende Wyze is, moet achter het geboogen woord *voorbebben* staan, volgens den algemeenen bekenden regel: *Eenige werkwoorden*

(*) Zie bladz. 27.

den beheerschen anderen in de onbepaalde wyze , met byvoeginge van het wordeken TE. Zie dit in het breede by Moonen, in zyne Spraakk. Kap. 41, bl. 295 en 296.

Schoon ik reeds eene kleine schrede van myn onderwerp ben afgegaan, kan ik echter niet voorby van hier nog een oogenblik stil te blyven, om den Leezer nog eene opmerking voortedraagen, biddende hem mynen zydgang ten beste te duiden.

By de beschouwing van den zo evengenoemden regel van zommige werkwoorden, die anderen, met byvoeginge van het woordje TE, in de onbepaalde wyze beheerschen, heb ik opgemerkt, dat dit wordeken zomtyds voor, en zomtyds achter het Voorzetfel geplaatst wordt, gelyk men zien kan in deeze twee voorbeelden:

Nu dan grootmoedig' Prins, ghy zyt niet af TE keeren.

Hooft in Theseus en Ariadne, aan het 2 de dryf, in den brief van Ariadne.

Maay de Raadsheeren, —, begonden tot klaghten, tot traanen, tot bedeloften uit TE vallen: tot de Goden, tot het beelt van Augustus, tot zyne kniën hunne banden uit TE strekken: als by 's boesken bet'al voort TE brengen, en te letzen.

In Tacitus eerste Jaarboek, bl. 7.

Als ghy baar' oogen luikt, blyft voor my niet T' aanschouwen.

in zyne zangen, Mengelw. 649.

— en

en by *aldien het waar*
Men ons door bywegh zoekt op 't zwakste T' on-
derscheppen.
 in zynen Baeto, M. bl. 546.

De gevonden regel der Scheid- en Onscheid-
 baare Voorzetsels stelt ons in staat, om ook
 hierin eene vaste bepaling te kunnen maaken,
 gelyk Taalkundigen reeds zien zullen.

Dit woordje wordt altyd voor het Voorzet-
 sel, dat tot de *Onscheidbaaren* behoort, ge-
 plaatst, volgens de twee laatste voorbeelden
 hier boven: en het wordt altyd daar achter,
 dat is, tusfchen het Voorzetsel en het Werk-
 woord, gesteld, als het een van de *Scheidbaa-*
ren is, volgens de eerste andere voorbeelden.

Naar deezen regel mag men Hoogvlied niet
 naarvolgen, daar hy in het 10 Boek van zy-
 nen Aartsvader zegt (*):

Gelyk een menigte van mannen en van vrou-
wen

De hoofden opbeft, om een dootstraf aan TE
schouwen.

noch Vollenhove, als hy fchryft (†),

Ik fcbrome iet ergers voor TE spellen,

want de woordleedjes *aan* en *voor* zyn hier
 Onscheidbaare Voorzetsels.

Dit zy tot waarschouwing van Leerlingen,
 om zich voor zulk een vlekje in hunne papie-
 ren

(*) bladz. 239. (†) Heert. d. R. bl. 430.

ren te wachten, en door het voorbeeld van zo groote Dichteren zich niet te vergifsen.

Om weder ter zaake te koomen. Uit de voorgaande Tydvoeginge heeft men kunnen zien, in welke Tyden de Voorzetsels al, en in welke Tyden zy niet verplaatst worden: steunende op het staalen gebruik en gezag van alle goede schryveren. Daarom dan, mag men geen andere Scheiding gebruiken, of men zondigt tegen die beide: behalven dat men wantaal zoude voeren, en met de kinderen stamelen. 't Is daarom niet geoorloofd te zeggen, *ik zal hebben voor, ik zou treden in*, of gelyk men by eenen ouden Dichter vindt, die echter van elk, en niet zonder reden, allen lof wordt aangejuicht:

Hoe by de herten tot de Deucht sal fetten aen.

en verder:

Fae al haer weygeren in plaets dat bet myn sin-
nen

Sou trecken van haer af, enz.

Hier zou volgens de gestrengere regelen der Spraakkonste moeten staan:

Hoe by de herten tot de Deucht sal aensetten.

en:

Fae al haer weygeren in plaets dat bet myn sin-
nen

Van haer sou afreken ————— .

Schoon dit thans geen vaerzen zyn, een Dichter

ter kanze echter daarvan smeeden; ten minsten hy is verplicht, gelyk men weet, die regelen zo veel als mogelyk is in 't oog te houden, voornaamelyk ook in dit geval. Ware het hier de plaats, ik bragte eene noodige les vanden netten Jeremias De Decker by (*). Hier kan geen Licentia Poëtica, of Dichtkundige vryheid, gelyk men zegt, plaats hebben. Die vaerzen hadden met weinig moeite konnen verbeterd worden, by voorbeeld, indien men gefchreeven hadde,

Hoe by de berten tot de deugd ontvonken zal.

of, om den rymklank te behouden,

- Hoe by de deugdliefde in elks bart zal doen ontstaan.

en:

Ja al baar weigren, verr' dat dit baar uit myn zinnen

Verbannen zou, doet my te sterker baar beminnen.

Vondel heeft insgelyks misgetast in zynen Lucifer in het 2 bedr. bl. 21,

————— LEGH *het* OVER *met u twee.*

Men zoude van hedendaagschen ook niet weinig van zulke voorbeelden konnen opleveren; maar ieder blyve in zyne waarde. Ik meen, dat de Leezer die woordvoeging reeds ten vollen, als wanvoeglyk, met my aanziet, en die niet veel beter dan *mangrooten* acht, gelyk de Spraakkonstenaars spreken, derhalven zullen wy voortgaan.

B

Al-

(*) Zie het 204 Pundicht des 2 boeks.

Alles, wat wy tot hiertoe van de Scheiding gezegd hebben, houdt niet alleen stand in de *Stellige*, gelyk getoond is, maar ook in de *Vraagende* en *Ontkennende*, en in de *Vraagende Ontkennende wyzen*; doch hiervan nader by het einde van dit verhoog. Des niettegenstaande heeft het zeggen van den ouden Priscianus ook hier zyne waarheid, naamelyk: *dat 'er geen regel zonder uitzondering is.* De Scheiding, daar wy die zo even aantoonde in de Aantoonende wyze plaats te hebben, kan zomwylen niet gebezigt worden: en zulks gebeurt, als eenige Bywoordjes of diergelyken in de rede te paskoomen, die de Scheiding verhinderen, en de Voorzetsels, gelyk in de *Aanvoegende wyze*, *Onscheidbaar* maken. Deze woordjes zal ik met de onderscheiden benaamingen, die zy volgens de *Spraakkonst* draagen, hier achtereen laten volgen.

De Besluitende Voegwoorden

om dat, dewyl, vermits, nademaal, naardien, aangezien, en also, in de betekenis van naardien of dewyl;

De Toegeevende Voegwoorden

lchoon, hoewel, of, indien dit laatste geen redeschiftend woordje is;

De t'zamenbindende Voegwoorden

waarom, weshalven, ook terwyl, als het de be-

betekenis van *toen* heeft, en niet in *ondertus-*
chen kan veranderd worden. Hiertoe behoort
ook *toen* als het geen juiste bepaling van tyd
is; alsmede *alwaar* en *daar*, indien dit laat-
ste geen aanwyzend woordje is;

De Voorwaardelyke Voegwoorden

wanneer, *als*, en *als of gelyk*, en *als of dan*;
ook *indien*, *zo*, en *zoverre*, doch geen bepaal-
ling van plaats aanwyzende;

De Toegeëvende Voegwoorden

het zy, *het zy dat*, en de Voorwaardelyke
ten zy, *ten ware*, en *zodra*, en het Verhaa-
lende voegwoordje *hoe*, zyn woordjes, die
de Aanvoegende en ook zomtyds de Aantoo-
nende wyze regeeren, in welk laatste geval
zy ook hiertoe behooren; eindelyk

De Betrekkelyke Voornaamwoorden

die, of *welke*, *wie*, *dat*, *het gene*, *wat*; *waar-*
aan, *waardoor*, *waarin*, *waaruit*, *aanwien*.

Van eenige deezer woordjes zal ik maar
voorbeelden bybrengen; en dat van zulken,
die ik dacht dat alleen maar eene uitzondering
maakten, in den regel van de verplaatsinge
der Voorzetselen, toen ik voor het eerste met
het onderzoeken daarvan bezig ware. Zul-
lende dit doen, om dat ik daarvan veele voor-
beelden heb opgezameld, en tevens om dat
daaronder eenige opmerkingen vallen, die my
toeschynen nuttig te zyn om medetedeelen.

ALZO:

Alsoofse, hoewel uyt een onzichtbare en verborge, evenwel nochtans van een natuurlycke uytvloeying en uytwaseming VOORTkoomt; ———.
 D. Jonctys, Liefdbarende Krachten.

OF:

wat is 'er aan gelegen OF by HEENgaat. Doch als het het redeschiftende woordje is, dat in deezē zin voorkoomt:

OF Jupiter my myne vorige jaren WEDERGAVE, zie Vondels Eneas 8 Boek, dan behoort dat hiertoe niet: want dat vereischt de Aanvoegende wyze, waaruit van zelve volgt, dat het Voorzetfel dan niet verplaatst wordt.

TERWYL:

TERWYL de groote Cesar ——— zeeghaftigb de geboorzame volcken wetten VOORscbreef, ———.
 Vondel aan 't einde van 't vierde of laatste boek der Landgedichten van Virgilius.

TERWYL Eneas ——— na zeven jaren omzweruens, in de Tyrreensche zee, van Sicilie naar Italie TOEzeilde, ———. in den inhoud des 1sten boeks van zynen Eneas.

TERWYL de vader van Lemnos dit werck vast op de kust van Eolie AENDreef, ———. in het 8 boek.

Hier kan *terwyl*, in deezē drie voorbeelden, niet

niet in *ondertusfchen* veranderd worden , en daarom heeft hier geen Scheiding plaats.

TOEN,

wanneer het geen juiste bepaaling van tyd is , als :

Ik zweere u by de wilde zee , dat ik min voor my zelven bevreest was , dan voor uw fchip ——— ,
TOEN 'er zulck een ftorm opftack , ——— . aan het 6 boek.

TOEN by zyn oogen opfloeg , *befcbilderde* zyn troni en voorbooft met roode moerbeziën. In het begin van Virgilius zesden Herderskout , volgens Vondel.

Als **TOEN** een juiste bepaaling van tyd is , dan gaat het Voorzetfel achter:

TOEN brack hem , *die geenem adem kost fcbeppen , over al zyn lichaem bet zweet uit , ——— .* in zynen Eneas , aan het einde van 't 9 boek.

TOEN borst de koninglyke *Juno aldus beftigh en razende* **UIT**: ——— in het 10 boek.

Dit woordje regeert den onvolmaakten voorleeden tyd der Aanvoegende wyze , (zie den Heer Kornelis Elzevier , in zyne Spraakkonfte bl. 101 ,) en dan zy het hier uitgezonderd.

WANNEER:

————— , **WANNEER** een bode , *ben te*
 B 3 paer-

28 VERHANDELING OVER

paerde voorbygestoven, den stockouden Konink
AENDient, ———. in Eneas 7 boek.

Maer WANNEER het ooge ons alle sichtelyke af-
setsels VOORDraegt. Daniel Jonctys, in zyne
Liefdb. Kt.

WANNEER van spyt en toren
't Wyf UITvaert dat 'et klinckt, ———.

De Decker Lof der Geldzucht, Rymoeff. bl. 91

ALS:

Maar ALS de beraading op 't stadhuis te lang AAN-
liep, antwoorden zy, ———. Hooft,
Nederl. Hist. 18 boek, bl. 766.

maar ALS by weederom in dikker menigbte AAN-
liep, staaken zy de waaghenburg aan brandt, enz.
bl. 767.

ALS dan de Dag AANdringt, in 't oosten opgereezen,
P. Schriverius, in zyn Gedicht op de Plac-
caaten, enz.

ALS 't meysjen ACHTERblyft, en aarzelingt te
komen, enz.

in 't Gedicht op Jan Starter.

ALS, of GELYK:

Zoo ziet men op de kruin van Liban, hoe een Cedar
Door zwaer gewicht gedrukt en ongestutmigb weder,
In 't eerst zyn telgen neigt, en ALS VOOROVERbelt,
Antonides, Poëzy bl. 190.

GELYCK het water in een' boezem T'ZAEMEN-
vloëit,

Von-

Vondel in het begin des vyfden Bedryfs zyn-
ner Bat. Gebr. Men zoude dit Voorzetsel ech-
ter kunnen verplaatfen, gelyk ik aan verschei-
den werkwoorden gezien heb; doch de eerste
wyze fchynt wel de gevoeglykfte te zyn.

GELYCK de *Tbracifche Harpalice*, baer paert
met *sporen noopende*, den *fnalben Elebrus* V O O R -
Z E T S E L S. Den zelfden in *Eneas* I B.

GELYCK het gewonde *Israël*, van vierige ftinge
in de woefstyme gebeten, om genezings opzag naar
de kopere ftinge.

Vollenhove, in de opdragt zyns Kruistriomfs.

ALS OF DAN:

De Teekucht kan die fcha verryken,
Ten trots van 't overzade graf,
En fakken ryker oogst van zielen,
Als onlangs voor Bellons staf
En yare beinbyl NEDERRIJS.

Antonides Ged. bl. 244.

INDIEN:

INDIENfe flechts voor alle van — *busten* — aen-
komende wonden *OPENSTONDEN*,

Jonckys, Liefdb. Kr:

INDIEN dan uyt foodanige quæet — *fapige licha-*
men een diergelycken onfichtlyken kloed — *wafem*
door de oogen UYTvloeyt; — dezelfde.

B 4 id. *indian* L. Zo

Zo:

Zo 't vlammi^g rad des zons diep wyter zee opsteegb. Spiegels Hertsp. 3 b. 19 v.

Zo u heilgericheid en weetzucht niet vastslaapt, ———. vaers 67.

Zo Aristotels feil, door erfleer, ben ankleeft, 5 b. v. 67.

Zoo zy, aanmerkende dat de Staaten nocht maght nocht lust hadden tot de jongste proeve, zich opgaaven; anders wild' by enz. Hoofts Nederl. Hist. bl. 766.

Behalven dat ik *Indien* of *Zo*, als zy de Aanvoegende wyze vereischen, uitzonder, dewyl het dan van zelve volgt, dat de Voorzetsels Onscheidbaar zyn, gelyk in de voorrige Tydvoeginge te zien is, en dus hiertoe niet behoort, zo doe ik insgelyks nog met *Zo*, als het de betekenis van *Indien* niet heeft, gelyk in de voorbeelden hierboven, maar als het in **ALDUS** kan veranderd worden: want dan is het Voorzetfel Scheidbaar, gelyk de volgende voorbeelden aanwyzen.

Zo voer by dolkers voort.

Spiegels Hertsp. 4 b. v. 308.

Zo gaat Natuur den dichter voor, ———. Vollenhove in het begin des Kruistriomfs.

Zoo rukt by voort, ———.

Antonides Yfthroom, 3 b. in zyn verhaal der gulden Bruiloft, bl. 78.

Zoo

Zoo bloost de daegeraet by belder weér, en muit
In 't root scharlaken schopnst op witte wolken UIT.

bl. 83. En Vondel zegt,

Zoo schuddeze baren krop UIT, ———.
in Eneas 7 b.

een weinig verder:

Zoo veel zwarte slangen broet bet UIT, —.

Deeze Scheiding heeft insgelyks plaats, als het woordje Zo (in de betekenis van *indien*,) uitgelaten, en onder de spreekwyze verstaan wordt, gelyk uit dit voorbeeld van Van Den Vondel blykt, in zyne Bat. Gebr. het laatste bedr.

vaert by UIT

In trotsbeit tegens ons stadthoudery, zoo sluit
En keten bem.

Hier heeft de uitlating plaats in, *vaert by uit*. Indien men zo of *indien* daarby voegt, dan is de zin vol, en de scheidung heeft geen plaats, als: *zo by uitvaert*.

HOE,

indien het de Aantoonende wyze vereischt:

Bezie eens HOE Marcel met zynen rycken buit
uitmuntende daer HENETreet. Eneas 6 B.

HOE bet in dit geval TOEGAAT getuigt Proper-
tius, ———. Jonctys, Liefdb. Kr.

B 5

DIE:

26 VERHANDELING OVER

DIE:

Haakende niet min naa uw welvaaren en grootheit dan ghy zelf, mits de zonderlinge en broederlyke vriendchap, DIE ik u TOEDRAAGB. ———. Hóóft Nederl. Hist. in den Brief des Konings Henriks van Vrankryk aan Anjou, bl. 764.

Op gelyken penning deden de zeeuwen, ontrent deezen tydt, hun waapen stellen, eenen leeuw DIE zich uit de baaren opbeurt; ———. bl. 765.

Op den middag liepen twee inwoonders en drie krysluiden tusen de schansen en schildwachten des vyands deur, tot aan de nieuwe schans der ontzetteren, op genaade van meenighen koegbel, DIE, even vergeefs als eenighe soldaaten, hen NAAJOEGB. bl. 771.

WELKE:

't Schynt dat hare oogen mededeelig zyn geweest van die krachten, die *Martialis Mamurra* wieden toegepast, de WELCKE ——— door 't toegluuyren van hare oogen de jeugdige Jongelingen gelyck als op-at. D. JONCTYS.

Heliodorus in syn 3. Bøek bewyst in 't lange, dat Liefde toovery is; DEWELCKE, na 't getuychenisse *Fictni*, aldus TOEGAAT: ———, Dezelfde.

nog eens:

DEWELCKE, alsoose doorsichtig en klaer zyn, die geestige stralen gelyck als door gelase vensters UYTLATEN.

DAT:

DAT:

Blydelyk ontving hem Norrits, zeggende, DAT by, hoewel maar een burger, wonderlyk wel TE PAS quam, enz.

Hooft, N. H. bl. 767.

bier prangden de Rennenbergfche paarden en speeren 't voetvolk der Stadt, DAT dan ontsnapte oover 't stootys; te krank voor hun, en t' elken maal' op nieuw TOELiep.

bl. 771.

een wispeltuurigh wyf, DAT hem tot waifelen OPRUide; ———.

't Is waar de kat de muis, de wolf het fchaap NAAjaagt,

Spiegels Hertfp. 2 B. v. 91.

Hier heeft Spiegel het wordeken dat ver-zweegen.

HET GEEN:

'T GEEN fy hier van ————— wat te ruym UYT-meten.

Jonctys.

wy ——— flachten de muuren van dit huys, die niet weten als naa te bazuwen 'T GEEN men beer voorkalt. Hooft Brieven bl. 206.

Uit

Uit alle deeze voorbeelden blykt dus, dat de Scheidbaare Voorzetsels van hunne werkwoorden niet afgaan, in de Aantoonende wyze, als een van die woordjes daarvoor is. Des niettegenstaande, gelyk ik bladz. 18 zeide, dat de Scheiding ook plaats had in de Vraagende wyze, even dat moet hier nog aangemerkt worden: want zy vindt ook hier steê, schoon een van die woordjes voorgaat. Deeze Vraagende wyze komt voor met de woordesken **OF**, **WANNEER**, **WAAROM**, **HOE**, als:

OF :

_____ **OF** komt het iemandt **TOE**
Dat recht by tusschen den persoon des Konings
doe,
En tusschen 's Konings zoon?

Hooft, in Baeto, bl. 543 volgens zyne Mengelw.

WANNEER :

_____, **WANNEER** zien wy u **WEER?**
 bl. 517.

WAAROM :

WAEROM deekt gy soo minneloos, soo droochjes
Uw lieve Lichjes **TOE?**

Jonctys, Roseliins Oochjes, XXXV.

HOE :

HOE:

HOE dikmaal vloeit deez' bede ons van de lippen AF.

J. De Decker, in zyne Bedenkingen op het vyfde Lid van 't gebed des Heeren, Rymoeff. bl. 266.

Men ziet uit deeze voorbeelden, dat de Voorzetsels TOE, WEÊR, TOE EN AF hier van de werkwoorden *koomen*, *zien*, *dekken* en *vloeten* gefcheiden zyn. Hiertoe behoort ook nog WELKE, WIE EN WAT.

Dan gelyk 'er eene uitzondering in de Scheidbaare Voorzetselen, in de Aantoonende wyze, plaats heeft, die thans door voorbeelden ruim genoeg gesterkt is, zo heeft ook een diergelyke, of juist eene tegenovergestelde, plaats in de Aanvoegende.

Hiervooren zeide ik, dat de Scheiding der Scheidbaare Voorzetselen in de Aanvoegende wyze niet werd gebezigd, en heb zulks ook door de bygebragte Tydvoeging aangewezen; doch ik zonder daarvan het geval uit, als men de woordekens, welke die wyze vereischen, wechlaat: want dan wordt het Voorzetsel zo wel als in de Aantoonende wyze verplaatst. Die woordjes hier by te brengen is buiten myn bestek: men kan die ook elders vinden. Ik zal hier maar voorbeelden aanhaalen, die ten vollen deeze uitzondering bevestigen.

De

30 VERHANDELING OVER

*De hemel zy en blyve uw boeder,
De Bruidegom uw toeverlaet.*

*De roos en jels luicken onder
Uw voeten schooner OP.*

Vondel, *Adam in Ballingschap* bl. 45.

*Gods aenscbyn strael' genadigh van om-boogb
U TOE, en scbyn' door dezen regenboogb
Van traenen uit den bemel op u NEDER.*

in *Jephtha*, aan het einde van 't 4 bedr. bl. 50.

Zy voeren vry myne oogen OM,

in *Samsom*, 4 bedr. bl. 34.

O, namen wy van u ten enckel trecken AEN,

J. De Decker, in *zyne Bedenkingen enz. Rym-
oeff.* bl. 269

Hy sla Joannes Kruispoor IN.

Antonides Gedichten, bl. 245.

Men schaff' nae dezen bem vergifte knoplook OP.

Mengeld. 2 B. bl. 463.

*Een van u tweeën verzoen het Priesterlyk ge-
weer,*

*En strekk' zich knielende voor 't heilig outer
NEËR.*

in *zynen Trazil*, 4 bedr.

Uw

*Uw Kerk kocht Jhesus met zyn bloet,
Haar bruitschat was het hoogste goet;
En dat zy 't meest is aan gelegent
Die geestlyke Eva ga dan voort,*

Johannes Brandt, Poëzy, bl. 146.

Hy blyve uw vreugt in ouderdom,

.....
Hy gij zyn vader zelf TE BOVEN,

bladz. 170.

Deeze Scheiding heeft ook nog plaats by het redenschiftende woordje *of*, zynde dit het eenige woordje, waar by de Scheiding in deeze wyze plaats heeft, als:

*Zo laet ons al 't gevaer eerst weegen, niets be-
staen,*

Of al de Hofraedt steek' hier zelf zyn zegel
AEN.

Vondel, in Lucifer, aan het einde van 't
2 bedr.

Schoon men elders spreekwyzen mogte aan-
treffen, daar het Voorzetsel in deeze geval-
len niet is gescheiden, men houde haar vrylyk
voor schuim en geen goud, voor vervalschte
en geen zuivere taal: want indien het in dee-
zen niet verplaatst wordt, gelyk in de byge-
bragte voorbeelden, dan wordt der Woordvoe-
ginge

32 VERHANDELING OVER

ginge geweld aangedaan. Ik heb diergelyke schryfwyzen wel aangetroffen: ook by Vondel in het Treurspel van Lucifer, aan het einde van het 1 bedr., in den Rei der Engelen, welke plaats ik hier thans inlasch, op dat de Leezer zelf daarvan mooge oordeelen; dus luidt zy:

Men AENbidde zyn bevel.

Wie hoort hier geen stramheid in de Woordvoeginge? Behalven dat zy tegen den regel, dien ik heb voorgedragen, strydt, is zy gedrongen. Maar ik schryf deeze plaats, tot meerder begrip van derzelve onechtheid, in haaren t'zamenhang uit; dus komt zy voor:

Heiligh, beiligh, noch eens beiligh,

Driemaal beiligh: eer zy Godt.

Buiten Godt is 't nergens veiligh.

Heiligh is het boogh gebodt.

Zyn gebeimenis zy bondigh.

Men AENbidde zyn bevel. enz.

Hooft heeft hiermede insgelyks gehandeld, zo als blykt uit de plaats van zynen 45 Psalm:

Buigh vry de knie. uw eer in ootmoedt leit.

Hy is uw Prins. AANbid zyn Majesteit.

volgens zyne Mengelwerken bl. 616.

Dit is hier de Aanvoegende wyze niet, maar de Gebiedende, en daarom verkeerd, indien eenig-

eenigzins onze regel zal gelden, die ik vastgesteld heb, omtrent de Scheid- of Onscheidbaare Voorzetfels. Het Deelwoord van dit werkwoord wordt op die zelfde wyze gemaakt; als van die by de Scheidbaare Voorzetfels, dat is met GE: want men zegt, *aan-GEbeden*. Dienvolgens moest Hooft in de Gebiedende wyze

Bid zyn Majesteit AAN

en Vondel, volgens onze uitzondering in de Aanvoegende,

Men bidde zyn bevel AAN

geschreeven hebben. In waarheid ik acht die schryfwyze van Vondel zo goed, als of men zegt: *men najaage het goede*, gelyk ik elders gelezen heb.

Vondel heeft ook niet altyd zo geschreeven; maar handelde met dit woord, zo als zyne vaerzen best toelieten. Immers het heugt my in zyne Bepiegelingen gelezen te hebben,

Men badt de starren AEN, _____

Zie het 4 Boek bl. 158.

En in zyne P. 1 d. bl. 655 zegt hy:

_____ : *dan viel by zomtyts vlak,*

En bad uw schoenheit AEN, _____

C

Hier

34 VERHANDELING OVER

Hier acht ik dat hy goed schreeve, hebbende onzen regel in acht genomen. Het komt my ook bevalliger voor, dan de eerste plaats. Ik ben daarmede zo vooringenomen, dat ik, in eene vertaalinge van het bekende franche Klinkdicht van Desbarreaux, het vaers veranderd heb, waarin ik geschreeven hadde,

'k Aanbid de reiden van uw wraak in myn vergaan:

nu staat 'er :

'k Bid de oorzaak uwer wraak in myn verdoemnis. AAN.

Behalven dat dit vaers gladder dan het eerste is, schynt het my toe eene bevalligheid boven het andere nog te hebben, dat alleen veroorzaakt wordt door het *scheiden* des Voorzetsels.

Nademaal het voor eenen vreemdeling niet genoeg is te weten, welke Voorzetsels in de Buiging van het werkwoord Scheidbaar zyn, dewyl hy voor al de schikking der woorden dient te kennen, zo zal ik daarover nog iets hier by doen. En ik vertrouw, dat onze eigen Landsaart zyn voordeel daaruit kan trekken.

In eene volkomen rede of spreekwyze gaan alle de *Naamvallen*, de *Bywoorden*, en de *Ontkennende woordkens* altyd voor het Voorzetsel,

fel, dat is: het Voorzetsel wordt het allerlaast geplaatst. Dit zal ik in onze vierderlei wyze van spreken aantoonen, naamelyk: *in de stellige of bevestigende wyze, in de vraagende wyze, in de ontkenkende wyze, en in de vraagende ontkenkende wyze.* Het Voorzetsel en het werkwoord zal ik in eene gelyke letter zetten, op dat de Scheiding des te klaarder gezien worde. Zie hier dan voorbeelden van

DE STELLIGE OF BEVESTIGENDE
WYZE :

VAER VOORT, *en MAECK met groen*
De bruijloftskamer TOE.

Vondel, Amst. Hecuba, 4 Bedr. bl. 44.

Een oploop STACK 'er, *door het bloeden van den*
dolck,
Gelyck een lantstorm OP,

Bat. Gebr. bl. 61.

zy HANGT *van melck en bloet*
Te wonderlyck AEN EEN.

Leeuwendalers, aan het einde van het 1 bedr.

BETROUW *ons 't beste* TOE,
2 bedr. bl. 22.

C 2

Hier

Hier STONT by eerst myn bede TOE,

in den Herderskout van Melibeus enz., achter
de Leeuwendalers.

Men HAELT Alkmenes afkomst IN.

Herkules in Trachin, bl. 21.

*De zonne volgt het spoor van 'souden Tbitons
bruidt,*

*En STEEKT den bemel al zyn mindere oogen
UIT.*

Hooft, Gerard van Velzen, in het 4 bedr.
Mengelw. bl. 512.

————— *De moeder van de Min
'GAR 't my misschien, tot lof haars ouwden die-
naars, IN.*

Bruiloftsd. Mengelw. bl. 680.

*Myn lief, myn lief, myn lief. Zoo SPRAK
myn lief my TOE.*

Sonnetten, Mengelw. bl. 667.

*Men KRYT my smadig NA, men KYCKT my
leelyck AEN:*

J. De Decker, Joannes den Dooper, 3 bedr.
bl. 31.

En

*En stoot den afgodsdienst eens van uw' ou-
ters AF.*

4 bedr. aan het einde.

Keizers en Koningen ———— *LEGGEN bun-
ne scepters en kronen voor zyne voeten NEDER.*

J. Vollenhove, in de opdracht zyns Kruistri-
omfs.

DE VRAAGENDE WYZE:

*Myn lieve licht, en STEEKT daar noch een en-
gel IN ?*

Hooft, in zyne Sonnetten, Mengelw. bl. 669.

—————: *wat HEBT ghy met my VOOR ?*

Vondel, Joseph in Dotham, bl. 21.

Hoe lang is Juda nu de kroon en scepter QUYT ?
in zyne Heerlykheid der Kerke, 1 B. bl. 32.

————— *wat GAAT ons AAN ?* —————

Schryver, Ged. bl. 91.

38 VERHANDELING, OVER

_____ wat GAET de oogen AEN?

Jonctys Ooch. LIV.

wat STAET gy dan myn wensch, en liefde
langer TEGEN?

Van Der Does, 'sGravenhage bl. 30.

GAET gy meer oostwaerts OP, _____
bl. 65.

Hoe! ouwe kennis, soo voorby? SPREEKT
doch eens AAN?

bl. 98.

Met welk eene verwondering ZAGEN zy 't uit-
neemende geluk van de H. Maria, de Moeder on-
zes Heeren, AAN?

R. Huydecoper, in de Opdr. zyner Hekeld.
en Br. bl. xxiv.

DE ONTKENNENDE WYZE:

Noch TROK myn edel bart zoo gantsch de
sbaemt niet UIT.

Vondel, Hippolytus, bl. 12.

Zulk een blyft onvermaardt, en MUIT
Niet met bet hoofdt doerluchtigh UIT:

Hoofst

Hooft in Gerard van Velzen, Mengelw. bl.
513.

Die groote Advocaat, _____
BRENGT voor zyn' goede zaak oock niet het min-
ste woord
Uit zynen boezem VOORT.

De Decker, in zynen Goeden Vrydag, Rym-
oeff. bl. 223.

Wat giften BOOD by u, uit gulle vreugd, niet
AAN!

Feitama, Telemachus 8. B. bl. 180.

Geen eigenbaat SLUIPT ooit die vrome barten IN;
bl. 189.

*Maar DRINGT geen voorbeding met trotsen hoog-
moed DOOR.*

11 B. bl. 247.

DE VRAAGENDE ONTKENNENDE
WYZE:

*Wie LEGT de gryns niet AF? wie TREKT den
schyn niet UIT?*
Vondel, in zyne Bespiegelingen, 4 B. bl. 142.

40 VERHANDELING OVER

*Wie knielt niet, die dit hoort, en VALT op 't
aenzicht NEËR?*

bl. 144.

*Wild' by nemmer nader tre'en,
QUAMT ghy nemmermeer AEN EEN?*

Huighens, in zyne Korenbloemen, I D. VIII
B. bl. 466.

Laatstelyk, deeze woordvoeging heeft ook
nog plaats, als 'er een ander werkwoord in
de rede volgt, dat geboogen wordt: want
het Scheidbaare Voorzetsel gaat ook daar ach-
ter, als:

dus BEELT u, wilt ghe booren,

Niet IN, dat logentael voor my verborgen blyf.

Vondel, in zynen Herkules in Trachin, bl.
14.

*Hier LEI de Koningin, gelyk men zegt, wel
eer,*

De menscbelyke zorg en kommernissen NEËR.

Antonides, Gedichten, bl. 452.

Maer

Maer nu verzekert van het bemelsche besluit,
SPREEKT by, gelyk men pleeg; aldus 't ora-
kel UIT:

bl. 453.

Zyt fier wanneer u rampen quellen;
En BINT voorzichtiglyk, wanneer uw zeilen
zwellen,
In voordewinden van gewin,
Zontyts een reeffjen IN.

bl. 462.

C 5

AAN-

1007

...

...

...

...

...

...

...

AANHANGSEL

OVER DE

ZELFSTANDIGE EN BYVOEGLYKE

NAAMWOORDEN, ENZ.

1870

1871

1872

A A N H A N G S E L

O V E R D E

Z E L F S T A N D I G E E N B Y V O E G L Y K E

N A A M W O O R D E N ,

D I E I N H U N N E B U I G I N G E

D E L E T T E R D O F T

V E R E I S C H E N .

De regel, om te weeten, welke Zelfftandige en welke Byvoeglyke Naamwoorden eene D of eene T in hunne buiging hebben, fchynt niet gevonden te kunnen worden. Immers hoe veele Spraakkonften 'er zyn, in geene van die wordt hy geleerd.

Ik heb veele moeiten aangewend tot deszelfs ontdekking, en ben eenigzins, doch niet naar mynen zin, geflaagd. Den algemeenen regel konde ik niet vinden, maar befpeurde, dat de *gelyknaamige Naamwoorden*, die in hunne Buiging een D hebben, van het *Manlyke of Onzydige geflachte* zyn; en, die

die in hunne Buiging een T aanneemen, van het *Vrouwlyke geslachts*. De Leezer zie zulks in de volgende voorbeelden.

Graad M. Graaden

Lood O. zekere zwaare bergstof, heeft geen meervoud; maar als men een gedeelte daarvan verstaat, gelyk een *Lood* van een klok, dan heeft het in het Meervoudige getal *Looden*, gelyk *Brooden*, enz.

Ook voor kogels genomen, *Looden*, en niet *Looten*. Met de monden vol *Looden* —

Hooft N. H. bl. 504. Zo dat Kiliaan wel degelyk mischryft *Looten* *kloot*, *glans plumbea* &c.

Milt Byv. N. W.

Noed (gevaar) M. *Nooden*

Pond (zeker gewigt) O. *Ponden*

Graat V. Graaten.

Loot (een scheut of spruit) V.

Looten

Milt (in het ingewand) V. *Milten*

Noot (een vrucht) V. *Nooten*

Pant (een schouw) V. *Ponten*

Rad

Rad (een wiel) O. *Ra-*
den

Rot voor eene menigte
genomen is O.; doch
heeft zelden een
meervoudig getal:
maar gebeurt zulks,
dan heeft het *Rot-*
ten, gelyk te zien is
by Vondel, Poëzy
i. d. bl. 416, en in
Lucifer, in het 3 de
bedr. Dit maake
hier echter geen
uitzondering, de-
wyl het meervou-
dige niet geheel ei-
gen is.

Vond M. *Vonden*

Wand (een muur) M.
Wanden

Rat (een dier) V.
Ratten

Rot, het zelfde als
boven, V. *Rotten*

Vont (een doop-
bekken) V. *Vonten*

Want (handschoen)
V. *Wanten*.

Hiervan zy uitgezonderd *Boot*, een schuit,
M., en *Boot*, een halsfieraad, V., *Maat*,
makker, M., en *Maat*, waarmede men meet,
V.: want het eerste Manlyke Naamw. maakt
Boots (*), en het tweede *Maats*, volgens
Sewel (†). Niettegenstaande blykt het ech-
ter, dat de regel, omtrent de Vrouwlyke
Naam-

(*) *Boots*, by Hooft, wy zyn maar boots van dat
wolk, die zy achter aansleepen. Br. 237 bl. 196.

(†) Spraakk. bl. 168. Zie ook *Maats* by Moonen
bladz. 105.

Naamwoorden nog doorgaat, gelyk in deeze twee laatsten blykt, *Boot*, *Boosen*, juweelen, en *Maat*, *Maaten*, om te meeten.

Deezen gevonden regel, dient men, dunkt my, aldus uitedrukken,

De Gelyknaamige Naamwoorden, die van het Manlyke of Onzydige geslachte zyn, neemen de letter D in de Buiging, en die van het Vrouwlyke zyn de letter T aan.

Verdere ontdekking heb ik niet kunnen doen, in wederwil eener zo aanhoudende als lastige bezigheid. En terwyl ik voorzag, dat mischien de algemeene regel nooit zal gevonden worden, heb ik eenen anderen weg ingeslagen, om 't gemis van dien regel te vergoeden, en dat deel onzer Spraakkonste te sterken.

VIER LYSTEN heb ik ten dien einde gemaakt, naamelyk: een van alle de Zelfstandige Naamwoorden, en een van alle de Byvoeglyke Naamwoorden, die in hunne Buiging de letter D verëischen; mitsgaders een van alle de Zelfstandige Naamwoorden, en eindelyk een van alle de Byvoeglyke Naamwoorden, welke de letter T in hunne Buiging hebben, waarin de beide Woordboekschryvers, van Hoogstraten en Halma, myne wegwyzers zyn geweest.

Doch om dat deeze Lysten te veel papiers zouden beslaan, (dewyl ze eenige duizenden woorden behelzen) heb ik opaanraaden van verscheiden goede vrienden onmiddelyk beslooten dezelve hier niet te plaatsen, maar zo lang voor het oog der waereld verborgen te

te houden, tot dat zich gelegenheid opdoe, welke my verzekert, dat ik den Liefhebberen daarmede zoude vergenoegen. Ook heb ik nu nog tyd om een Deelwoord, dat onverhoopt overgeflagen is, op zyne behoorlyke plaats in te laschen, het gene gemaklyk noodig konde zyn: want zo een arbeid, die niet weinig verdrietelykheid baart, bedompt ten uitersten de harsenen, en trekt ons vervolgens van de verëischte oplettendheid af. Daarenboven, hoe veel naauwkeurigheid men ook moge gebruiken, daar is altyd iet dat het oog ontglipt.

Behalven dit, is het niet waarfchyglyk, dat men alle de Lydende Deelwoorden zoude kunnen opgeeven, dewyl dagelyks nieuwe Werkwoorden gefmeed worden. Doch wy zyn ligtlyk uit deeze zwaarigheid te redden, en kunnen den uitgang van het LYDENDE DEELWOORD ten eerften den vreemdelingen doen gewaar worden, als men den *Onvolmaakten voorleeden tyd der Toonende wyze* voor zich neemt: heeft die eene D, gelyk in *ik beminde*, of eene T, gelyk in *ik dacht*, dan hebben ook hunne Deelwoorden die zelfde letter in de Buiging, als; *de beminDe koning*, *de gedachTe zaak*.

D

LYST

L Y S T
V A N
VERTAALDE UITHEEMSCHE
W O O R D E N ,
ENZ.

1 2 3 4

5 6 7

8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100

101 102 103 104 105 106 107 108 109 110 111 112 113 114 115 116 117 118 119 120 121 122 123 124 125 126 127 128 129 130 131 132 133 134 135 136 137 138 139 140 141 142 143 144 145 146 147 148 149 150 151 152 153 154 155 156 157 158 159 160 161 162 163 164 165 166 167 168 169 170 171 172 173 174 175 176 177 178 179 180 181 182 183 184 185 186 187 188 189 190 191 192 193 194 195 196 197 198 199 200

201 202 203 204 205 206 207 208 209 210 211 212 213 214 215 216 217 218 219 220 221 222 223 224 225 226 227 228 229 230 231 232 233 234 235 236 237 238 239 240 241 242 243 244 245 246 247 248 249 250 251 252 253 254 255 256 257 258 259 260 261 262 263 264 265 266 267 268 269 270 271 272 273 274 275 276 277 278 279 280 281 282 283 284 285 286 287 288 289 290 291 292 293 294 295 296 297 298 299 300

B E R I C H T

A A N G A A N D E

D E V O L G E N D E

L Y S T.

De Schriften van den onnavolgbaaren Ridder, PIRTER CORNELISZ. HOORT, hebben ten allen tyde de hoogste achting by Konstlievenden verworven; en, die zich op welzeggen en eene zuivere taal verstaan, konnen nimmer hunnen leeslust in die werken verzadigen, om dat die beide letterooften daar zo keurlyk zyn toegemaakt. Hierom hebben veelen getracht, die bloemen van welspreekendheid daaruit te trekken en by een te zamelen. Dit heeft, ten opzigte van de eerste zaak, de groote Kerkleeraar Nyloë in zynen tyde gedeeltelyk begonnen, door eene menigte van die uitgelezen spreekwyzen algemeen te maaken, die te zien zyn achter zyne *Aanleiding tot de Nederduitfche Taal*. Met een algemeen genoegen werd dit ontvangen, en deeze Konstlievende arbeid van elk gepreezen. Sedert verlangden dat deeze loflyke daad door anderen mogte naargevolgd en tot eene meerder volkomen-

34 BERICHT AANGAANDE DE

menheid gebragt worden. Doch niemand heeft tot nog toe dit aangevangen. Het blyft echter de wensch van veelen, dat iemand zich verledige, om dien schat van welzeggen uit die onvergelykelyke bladeren uittrekken, en in een boekdeel by elkanderen den Vaderlanderen mede te deelen. Hy, die dit onderneemt, zal geeneh kleinen dank verwerven.

Wat het tweede aangaat: De zuiverheid der taale, zo ernstig door dien Edelman behartigd, wordt van de meesten ten uitersten bewonderd. Warsch zynde van alle bastaardye, heeft hy een groot getal van uitheemsche woorden, die by ons in gebruik waren, en nog zyn, in het Nederduitsch overgegoeten; en is hierin zo gelukkig geslaagd, als zyn arbeid pryslyk is. 't Was ook buiten Kyf, dat alles, wat in den smeltkroes by zo eenen Konstenaar geraakte, niet dan ganschlyk gelouterd daaruit kon koomen: gemerkt het gadelooze vuur dat daartoe besteed wierde. Ik meen de kracht van zynen geest, die door eenen prysbaaren yver aangedreeven, tot den eersten oorsprong dier woorden indrong, en hunne juiste betekening aan den dag leide.

Al voor veele jaaren haakte menig een naar eenre Lyst van die woorden, om by gelegenheid zich daarvan te bedienen, in plaatse van die bastaardklanken, welke men, helaas! maar al te veel in zwang ziet. Ik, zo groot een beminaar der Drostelyke Schriften, als versot op zulk een letterlyk onthaal, ondernam voor eenigen tyd deezen arbeid, na dat ik dien van anderen vergeefsch verwacht hadde. Myn voorneemen was, om die ver-

zame-

zameling van woorden tot myn eigen gebruik alleen te houden: doch terwyl ik daarmede nog bezig was, vroeg my de eene om een afschrift, en de andere ried my die Lyst gemeen te maaken; verzekerende my tevens, dat ik den Liefhebberen der taalkunde geenen ondienst zoude doen. Waartoe ik niet besluiten konde, overmits de kleenheid van het stukje, als der moeite niet waardig zynde, om zulks te laten drukken. Doch my tot de uitgaaf der hiervoor gaande Schriftjes bereidende, dacht ik, dat het nu met eenige voeglykheid in de waereld konde koomen, door het zelve daarby te plaatsen, gelyk thans geschiedt.

Ondertusschen deeze Lyst moete niet volkomen geacht worden: want dan zoude men zyne gedachten te leur zien gesteld. Andere Schryvers hebben zich met nadruk toegelegd, om alle bastaardwoorden by een te brengen. Kiliaan heeft al in zynen tyde een groot getal daarvan voorgedragen, in zyn *Appendix peregrinariam, absurdarum, adulterinarumque dictionum*, te vinden achter zyn *Etymologicum*. Jr. Jan van der Werve en Joan Hofman hebben niet minder daartoe bygedaan; de eerste door zynen *Schat der Duitse Taa- le*; de tweede door zynen *Nederlandschen Woordenschat*. Het zelfde spoor is betreden door eenen Mr. Pieter de la Court en Mr. Simon van Leeuwen en anderen: mannen, alle waardig genoemd te worden. Maar ik moest den laatsten Schryver over die stof niet vergeten, die een van de eersten in achtiging is by onze Landgenooten: ik meen Dr. Lodewyk Meyer, die dat stuk het uitvoerigste

56 BERICHT AANGAANDE DE VOLGENDE LYST.

Behandeld heeft, in zynen *Woordenschat*. By deeze Schryvers zal men beter te recht raaken: daar is meer verschiet van woorden. Deeze Lyst is klein en onvolkomen, alleen maar geschikt voor de Liefhebbers der onsterfelyke schriften van onzen Hooft.

Eer ik de Lyst opgevee, moet ik melden, dat ik de bladzyden, daar die woorden te vinden zyn, doorgaande heb aangewezen, eensdeels: op dat de onderzoekende Leezer die zoude mogen naarzien, en ten anderen: om de noodzaakelykheid die daartoe is, door zommige woorden, die wel vertolkt, maar door eene omschryving gebruikt zyn, welker vertaling niet aanneemelyk is, ten zy men het verband der rede inzie. De werken heb ik door verkorting aangewezen, als: N. H. be- duidt; *Nederlandsche Historien*; *Mengelw. Mengelwerken*; en *Br. Brieven*. Ik ben hierin te werk gegaan met den druk der *Nederlandsche Historien* van het jaar 1703, der *Mengelwerken* 1704, en der *Brieven*, met dien, welke ons door den edelen Huijdecoper zo keurlyk bezorgd is, naamelyk: in het jaar 1738.

LYST

L Y S T .

V A N

VERTAALDE UITHEEMSCHE

W O O R D E N ,

GETROKKEN UIT DE SCHRIFTEN

VAN DEN EDELEN HEERE

PIETER CORNELISZ. HOOFT.

A

ABSOLUT, *Volkomen*. N. H. bl. 1043, 1046,
1047, 1182.

ABSOLUTIE, *Ontslag*. Mengelw. bl. 349, Br.
bl. 414.

ACCORTEZZA, (italiaansch woord) *Gaauwig-*
heid. Mengelw. bl. 444.

D 5

Ac-

58 LYST VAN VERTAALDE

ACTEN, GEPARAPHEERT, *Kennischriften*. N. H. bl. 763.

ACTE, *Bescheid*. N. H. bl. 1182, 1183, 1183, 1186, 1218, 1219, 1224.

ACTEN, *Handelingen*, N. H. bl. 477.

ACTIE, *Eisob, Eisobstof*. N. H. bl. 477, 477, 985, 1021.

ACTIEN, *Gerechtigbeden*. N. H. bl. 476, 1021.

ACTIEN, *Schuldeisbrechten*. Mengelw. bl. 311; Br. bl. 293; ook *Aandeelen*, bl. 277.

ACTITATEN, *Overhandelingen*. N. H. bl. 477.

ADVIE, *Zaaiting*. N. H. bl. 988, ook *Zinspreuk*, Mengelw. bl. 333. doch ik denk dat dit een drukfeil is, en dat op die plaats staan moet *Devis*.

ADVISEEREN, *Stemmen*, N. H. bl. 1215.

ADVOCAAT, *Voorspraak*. N. H. bl. 169, 184, 214, 215, 320, 379, 380, 462, 533, 543, 561, 609, 993, 1025, 1146.

ADVOCAAT FISCAAL, *Voorspraak der lands heerlyke goederen*. N. H. bl. 170, ook *Voorspraak van 's Heeren geldkist*, bl. 413, 947, 992, 996, 1189.

AFFIRMATIE, *Toezeg*. N. H. bl. 502.

AGENT,

UITHEEMSCHE WOORDEN, enz. 39

AGENT, *Bewindsman*. N. H. bl. 1118.

ANAGRAMATISMUS, *Letterverplaatsing*, *Letterpladatswisseling*, Br. bl. 385, ook *Verfelling*. Mengelw. bl. 346, Br. bl. 404.

APOSTIL, *Bytekening*. N. H. bl. 66, 1067, 1077, 1107, 1188, ook *Kanttekening*, bl. 488, 1146, Br. bl. 503.

APPEL, *Beroep*. N. H. bl. 400, 686, 817, 946, 1102, 1102, ook *boeger betrek*, 621.

APPELLATIE, *Beroep*, N. H. bl. 227, 430, 611, 985, 1021.

ARBITERS, *Zegstuiden*. N. H. bl. 1192, 1193.

ARRESTEN, *Bekommeringen*, N. H. bl. 476.

ARTIKELBRIEF, *Puntbrief*, N. H. bl. 619.

ASSIGNATIEN, *Aanwijzingen*, N. H. bl. 1022.

ATTERMINATIE, *Dagmaaking*, N. H. bl. 1040.

ATTESTATIEN, *Tuigfchriften*, N. H. bl. 202.

AUBAINE, *Verlaaten goed*. N. H. bl. 975.

AUDITEUR, *Hoorder*, N. H. bl. 1068.

AUTHENTYK, *bewaaricht Afschrift*, N. H. bl. 485.

Au.

60 LYST, VAN VERTAALDE

AUTHORITEIT, *Gezag*, N. H. bl. 624, ook
ten overstaan, 662.

B

BENEFICIEN, *Weldaaden, Voordeelen*, N.
H. bl. 622, 648, ook *Voordeet-*
staaten, bl. 678, 757.

BENEFICIEN OF PREBENDEN, *Voordeelgelden*;
N. H. bl. IIII.

BENEFICIEREN, *iets wel aanleggen en vorderen*;
N. H. bl. 1221.

BIBLIOTECA, *Beekery*, N. H. bl. 194.

C

CAHIEREN, *Blaffaarts* (des hondertsten pen-
nings) N. H. bl. 687.

CAPITATIE, *hoofdelyke Schatting*, N. H. bl.
947.

CAPOVERDE, *groene Kaap*, N. H. bl. 1090.

CA.

UITHEEMSCHE WOORDEN, ENZ. 61

CAPRICCIO, (it. w.) *Eigenzinnigheid, Grillig-
heid*, Mengelw. bl. 425., 430.

CASEMATTEN, *Moortkuilen*, N. H. bl. 12.

CATHOLYK, *Algemeengeloovig*, N. H. bl. 179.

CAVALCATA, (it. w.) *Rystaatsfeest*, Mengelw.
bl. 430.

CEREMONIEN, *Plegtigheden*, N. H. bl. 1190.

CHARTEREN, *Papieren*, N. H. bl. 1187.

CHASTEAU DE LOUVRE, *Burg van den Oever*,
Mengelw. bl. 717.

CHIRUGYN, *Wondbeeler*, N. H. bl. 239, 475,
ook *Wondarts*, bl. 850, ook *Hand-
arts*, bl. 1096. Br. bl. 206.

CIVIL, *Burgerlyk*, N. H. bl. 1215.

CLAUSULE, *Zinslot*, N. H. bl. 985.

COCOZZE, (it. w.) *Pompoenen*, Mengelw. bl. 425.

COLLECTATIE, *Verzameling*, N. H. bl. 817.

COLLEGIEN, *Genootschappen*, N. H. 4 maal op
bl. 620, 621, 622, 623, 947, 986,
ook *Amptgenootschap*, bl. 1105, 1215,
Br. bl. 230.

COLONIA, *Bouwstad*, Br. bl. 230.

COMMENDA, *Aanbeveeling*, N. H. bl. 35.

COMMIS, *Bewindsman*, N. H. bl. 945, 1068,
1071.

COM-

62 LYST VAN VERTAALDE

COMMISS VAN DE FINANCIEN, *Bewindsman der Geldmiddelen*, N. H. bl. 1051.

COMMISSARIS, *Gemagtigde*, N. H. bl. 1089, 1100.

COMMISSIEN, *Lastbrieven*, N. H. bl. 1043.

COMPTOIREN, *Ontfangtafels*, N. H. bl. 1076.

COMMUNICEREN, *Openen*, (mededeelen) N. H. bl. 1222.

COMPETENTEN, *Betaamelyke, in betaamelyken getale*, N. H. bl. 1216.

CONCETTO, (it. w.) *Ontwerp*, *Mengely.* bl. 441.

CONCIERGE, *Stadhuishoovenaar*, N. H. bl. 409, ook *Bewaarder van 't Hof*, bl. 902.

CONDUCTEUR, *Beleider*, (geleider) N. H. bl. 320.

CONFESSI, *Belyder*, N. H. bl. 995.

CONFETTI, (it. w.) *gemuskeerd*, (confituuren) *Mengelyw.* bl. 426.

CONFIDENZA, (it. w.) *Vertrouwenheid*, *Mengelyw.* bl. 435.

CONFISCATIE, *Verbeurgemaakte Goederen*, N. H. bl. 1106.

CONFITUUREN, *doorfukert Ooft*, *Mengelyw.* bl. 192.

CON-

- UITHEEMSCHE WOORDEN**, enz. 63
CONFORMITEIT, *Gelykzinnigheid*, N. H. bl.
 1190.
CONFORTATORI, (it. w.) *Staatsziektrooſters*,
 Mengelw. bl. 440.
CONFUSIE, *Verbyſtering*, N. H. bl. 1230.
CONFUSO, (it. w.) *Befchaamt*, Mengelw. bl.
 444.
CONSCIENZA, (it. w.) *Gewiſe*, Mengelw. bl.
 425.
CONSEQUENTIE, *Gevolg*, N. H. bl. 1212.
CONSERVE, *Zuk*, Br. bl. 234.
CONSISTORIEN, *Kerkeraaden*, N. H. bl. 431.
 501.
CONSUMTIE, *Sleete*, N. H. bl. 1192, 1192.
CONSTELLATIE, *Starveſtand*, Mengelw. bl.
 303. Br. bl. 263.
CONTRACTEN, *Overeenkomſten*, N. H. bl.
 1187, ook *Verdingen*, bl. 1227.
CONTREROLLEURS, *Tegenvolhouders*, N. H. bl.
 761.
CONTRIBUTIEN, *Verpondingen*, N. H. bl. 664,
CONTUMACIEN, *Wederboorigheden*, N. H. bl.
 476, *Hardnekkigheid*, bl. 947, *Recht-
 ſpanning*, bl. 985, *Wederſpoorigheid*,
 bl. 1021.

CON-

64 LYST VAN VERTAALDE

CONVENTEN, *Geestelyke Genootschappen*, N. H. bl. 1202.

CONVENTIONELE, *uit Verding*, N. H. bl. 477.

CONVICTI, *Overwonnen*, N. H. bl. 995.

CONVOYEN, *Gelei, Geleigelden*, N. H. bl.

329, 508, 564, 570, 621, 684,

782, 817, 817, 880, 1044, 1044,

1049, 1049, 1065, 1067, 1070,

1075, 1077, 1077, 1099, 1106,

1116, 1158, 1226, 1226.

CONVULSIONE, *Kramp*, N. H. bl. 501.

CONVOYMEESTER, *Ontvanger der Geleigelden*,

N. H. bl. 1033, ook *Geleigeldmees-*

ter, bl. 1081.

CONVOYSCHIP, *Beleidschip*, N. H. bl. 335.

CORRESPONDENTIE, *t'Zamenverstand*, N. H.

bl. 863, *Verstandhouding*, bl. 939,

Meeverstendnis, bl. 1187, *t'Zaam-*

verstending, bl. 1213, *Raadsgemeen-*

schap, bl. 1213, ook *t'Zamenraading*,

bl. 1224.

CORRUPTELE ABUIS, *blyklyk Verderf*, of *Mis-*

bruik, N. H. bl. 986.

COSTUMIERE, *uit Gewoonte*, N. H. bl. 477.

Co-

- UITHEEMSCHE WOORDEN, ENZ.** 65
COTHURNEN, Broozen, Mengelw. 340, Br. bl.
 385.
COTHURNO TRAGICO, Treurspelbroozen, Br. bl.
 378.
COURANT, Loopmaar, Mengelw. in den 100
 Brief bl. 108, den 84 br. bl. 295,
 Br. 232 bl. 192; 239 bl. 198; 262
 bl. 216; 280 bl. 231; 90 bl. 300:
 ook *Nieuwmaar* in den 136 br. bl.
 336: ook *lopende tydingen*, Br. 245
 bl. 204; 760 bl. 563.
COUVERT van eenen Brief, Deksel. Na't lee-
 zen kan UE. den mynen sluiten, oft
 onder *dexel* voorts zenden. Br. 222
 bl. 182 onder aan.
CREDENTIE, Gelooffenis, N. H. bl. 868.
CREDITEUREN, Vertrouwenaaren, N. H. bl.
 900.
CRIMINELE, Misdaad, N. H. bl. 1215.

D

DATUM, Dagtekening, N. H. bl. 477.

E

DE-

66. LYST VAN VERTAALDE
- DECOURT, *de Stapel* (der Engelfche lakenen)
N. H. bl. 1075.
- DECRETEN, *Befluitfels*, N. H. bl. 678, ook
Raamingen, bl. 985.
- DEFACT, *Mangel*, N. H. bl. 947, ook *Fas-*
ling, bl. 985, *Gebrekk*, bl. 1021.
- DEFAUTEN, *Rechtvoorzumniffen*, N. H. bl.
476.
- DEFINIEREN, *Uitfpreeken en Ordenen*, N. H.
bl. 478.
- DEROGATIEN, *Ontkräftiging*, N. H. bl. 477.
- DESCHARGEN, *Quytfehlding*, N. H. bl. 1191.
- DESPESCHES, *Afvaardigingen*, N. H. bl. 1211.
- DEVIS, *Zinfpreuk*, Br. bl. 355.
- DIACONEN, *Armenvorzorgers*, N. H. bl. 698,
Kerkelyke Badieners der armen, bl.
1054: ook *Vorzorgers der armen*, bl.
1119.
- DICTATOR, *Haaggezaghebber*, N. H. bl. 1239.
- DICTIONARIEN, *Woordboeken*, Br. bl. 147.
Woordenaar, bl. 147.
- DISCOURT, *Spiegelfchrift*, Br. bl. 147.
- DISCREDITEUREN, (*na 't verfhuiven der gee-*
nen, die twist tuffchen uwe Doofluch-
tigheid

UITHEEMSCHE WOORDEN, ENZ. 67

righeid en de Staaten zochten te stouken —.) N. H. bl. 1222.

DISPENSATIE, *Ontslag*, N. H. bl. 855.

DISPOSITIEN, *Besobikkingen*, N. H. bl. 678, 761, 1021, 1098, 1186, ook *Maa-kingen*, bl. 478.

DISPUI, *Zintwist*, N. H. bl. 622.

DISPUTATIE, *Twistspraak*, N. H. bl. 966.

DIVERSIE, *Afwending*, N. H. bl. 1092.

DIVISIONE, *Overgeevenheid*, Mengelw. bl. 443, 444.

DOMAINEN, *Erfinkoomsten*, N. H. bl. 240, 679, *Landes beerlyke middelen, inkoopsten*, bl. 947, 1202, ook *Meergoederez.*, bl. 3021.

DOUAGIEREN, *Lyftochtenaaresfen*, N. H. bl. 476.

DOUARIEN, *Lyftochten*, N. H. bl. 477.

DUPLICAAT, *Dubbelt*. N. H. bl. 516, 539, 543, 573, 582.

E

EFFECT, *Laboud*, N. H. bl. 1217.

EMBLEM, *Tekenbeeld*, Mengelw. bl. 325, 327.

ESCALADE, *Beladdering*, Br. bl. 174.

EVICTIE, *Uitwinning*, N. H. bl. 477.

EXCLAMATIEN, *Uitroepen*, N. H. bl. 1231.

EXECUTIEN, *Uitvoeringen*, N. H. bl. 476,
964, 985.

EXEPTIEN, *Weernisfen*, N. H. bl. 477, *Uit-
vlugten*, bl. 622, *Antwoorden*, bl. 985,
1021.

EXPLOICTEN, *te Werkleggingen*, N. H. bl.
476.

EXPRESSEN, *eigenlyk*, N. H. bl. 1222.

EKTRAORDINARISSEN, *Buitenordlyke*, N. H.
bl. 1052, 1075, ook *Ongewoonlyke*, bl.
1204.

EXUE, *Uittogtgeld*, N. H. bl. 565.

F

FABEL, *Verzierfel*, Mengelw. bl. 711.

FABRYKMEESTER, *Gebouwmeester*, N. H. bl.
242.

FACTOORS, *Bewindsluiden*, N. H. bl. 1081,
ook *Legger*, Mengelw. bl. 426.

FAITEN, *Daadlykbeden*, N. H. bl. 686.

FA-

UITHEEMSCHE WOORDEN, ENZ. 69
 FATAAL, *Noedlottig*, Mengelw. bl. 179.
 FINANCIEN, *Geldmiddelen*, N. H. bl. 1050,
 1051, 1068, 1073.
 FONDACO, (it. w.) *Kraamhuis*, Mengelw. bl.
 423, 425.
 FORTIFICATIE, *Vestinghouw*, N. H. bl. 969.
 FUNESTA, *Vermaard*, Mengelw. bl. 437.

G

GALANT HUOMINI, (it. w.) *buffsche Lieden*,
 Mengelw. bl. 423.
 GEAGREËERT, *Beaangenaamt*, N. H. bl. 478.
 GEARRESTEERD, *Gevestigd*, N. H. bl. 623.
 GEAVOUËERT, *Toegestaan*, N. H. bl. 1021.
 GEBENEFICIEERT, *Raadiglyk*, (wel gebruikt
 en raadiglyk gehandelt) N. H. bl.
 1226.
 GECASSEERT, *Verbrooken*, N. H. bl. 478.
 GEDECRETEERT, *Beslooten*, N. H. bl. 1182.
 GEDEROGEËRT, *Ontkragtigt*, N. H. bl. 477.
 GEËLEGIEERDE, *Gekoorelingen*, N. H. bl. 818,
 1082, 1111, 1120, 1201, 1201.

70 LYST VAN VERTAALDE

GEËXCOMMUNICEERT, *Vernooten*, Mengelw.

bl. 183.

GEINTERESSEERDE, *Schatbyders*, N. H. bl.

478.

GENERALE DEROGATIEN, *gewone Ontkraf-
ting*, N. H. bl. 477.

GENERALITEIT, *Algemeenschap*, N. H. bl.

627.

GEPARAPHEERT, *Gebytekent*, N. H. bl. 1080.

GEPOLICEERT, *Burgerorde*, N. H. bl. 947.

GEPREBENDEERT, *Beonderhoudfelt*, N. H. bl.

478.

GEPRIVILIGIEERDEN, *Gewaorrechtigden*, N. H.

bl. 947, 985.

GEPROFESSYT, *Ingewyd*, N. H. bl. 478.

GEQUALIFICEERDE, *Ooversnoode* (wel verstaan
nochtans, dat, van ooversnoode
doodtslaaghen—geen
vergifenis zal worden gegunt—.

N. H. bl. 1040)

GESOLENNISHERT, *Geplechtigt*, N. H. bl. 731.

GEVERIFIEERT, *Bewaarigt*, N. H. bl. 763.

GOLVERNEMENTEN, *Plaatsvoogdyen*, N. H.

bl. 678.

Gou-

UITHEEMSCHE WOORDEN, JENZ. 77

GOUVERNEUR, *Zedevoogd*, N. H. bl. 906, ook
Voogd, bl. 1180.

GRATIEN, *Genaden*, N. H. bl. 622.

GRIFFYE, *Schryfoetrek* (van 't hof.) N. H. bl.
264.

H

HERBARIO, *Kruidenier*, Mengelw. bl. 426.

HUOMINI DI ROBBÀ LONGA, (it. w.) *Langrok-*
ken, Mengelw. bl. 445.

HOMME (UN) ENTREPRENANT, *noemen de fran-*
schen den geenen, die vindryk in aansla-
gen is. *Aanslagflichting*, Br. bl. 173.

I

IMPOSTEN, *Tollen*, N. H. bl. 1021, 1027,
ook *Opstellingen*, en 't *Zamenbindingen*
van gelde, bl. 1030, *Schattingen*, bl.
1049.

INCORPORATIEN, *Inlyvingen*, N. H. bl. 477.

- 72 LYST VAN VERTAALDE
- INFORMATIEN, *Verneemfchriften*, N. H. bl. 202.
- INGENIEUR, *Vernufteling*, N. H. bl. 467, 855, 913, 962, 1198.
- INSTANTIE, *ten eerften aanleggen*, N. H. bl. 431.
- INSTRUEREN, *gereed maaken*, N. H. bl. 1105.
- INSTRUMENTEN, *Bewyzen*, N. H. bl. 1187, 1187.
- INTELLIGENTIE, *Verftendenis*, N. H. bl. 861.
- INTENTEREN, *Aanbeffen*, N. H. bl. 478.
- INTERES, *Aangelegenis*, N. H. bl. 1190, 1191.
- INTERPELLATIE, *Aanspraak of Verzoek*, N. H. bl. 621.
- INTRONATEN, (it. w.) *Botterikken*, Mengelw. bl. 426.

J

- JALOUZY, *Misdunken*, N. H. bl. 1238, ook *Minyver*, Mengelw. bl. 211.
- JURISDITTIONE, (it. w.) *Rechtspraak*, Mengelw. bl. 442.

KASTE-

K

KASTELERYEN, *Slotenyen*, N. H. bl. 665.

KATHOLYKEN, *Algemeenen*, N. H. bl. 744.

L

LA RINGHERA DELPALAZZO, (it. w.) *Verbe-*
ven plaats, Mengelw. bl. 441.

LEGAALE, *gesprooten uit de wetten*, N. H. bl.
477.

LEGAAT, *Gezant*, Mengelw. bl. 187.

LIBEL, *Boekken*, N. H. bl. 1107.

LICENTEN, *Verlofgelden*, N. H. bl. 329, 501,
508, 654, 685, 817, 817, 820, 879,
880, 899, 1099, 1106, 1158, 1226.

LIGUSTRUM, *Doorn en monthout*, Mengelw. bl.
352. Br. bl. 437.

LOCALÉ, *Plaatselyk*, N. H. bl. 477.

LOMBARDEN, *Leentafelbouders*, N. H. bl. 278.

LUITENANT, *Stedebouder*, N. H. bl. 1200.

M

MANDAMENTEN, *Bevelbrieven*, N. H. bl. 476.

MATHEMATYKE, *Wiskonstige*, N. H. bl. 783.
Wiskonstenaars, bl. 837.

MEMORIEN, *Gedenkenisfen*, N. H. bl. 803,
804.

MENANTE, (it. w.) *Legger*, Mengelw. bl. 423.

MESSER, (it. w.) *Fonker*, Mengelw. bl. 428.

MIRAKEL, *Wonderdaade*, N. H. bl. 518.

MODERATO, *Zedig*, Mengelw. bl. 443.

MONARCHIA, *Opperworsten*, Mengelw. bl. 444.

MONARCHIE, *Eeuigheerschappy*, Mengelw. bl. 433.
Opperworsten, bl. 442.

MORSELLATI, (it. w.) *BRETJENS*, Mengelw. bl. 426.

NATU-

N

NNATURALISATIE, *Recht van Inboorlingſchap*,
N. H. bl. 754.

NEUTRAAL, *Onpartydig*, Mengelw. bl. 295.

NEUTRALITEIT, *Onzijdigheid*, Mengelw. bl.
378, Br. bl. 505.

NOTABLEN, *Aanzienlyken*, N. H. bl. 543,
650, 845, 894.

NOTARIS, *Beamptſchryver*, N. H. bl. 202,
408, 775, 1061, 1070, 1081, 1201,
1201.

O

OBLIGATIEN, *Bondschriften*, N. H. bl. 477,
1022.

OCTROY, *Vergunning*, N. H. bl. 947, ook
Verlof, bl. 563.

OCTROYEN, *Gunstbrieven*, N. H. bl. 431, ook
Verleeningen, bl. 985, 985.

OPINI, *Raadsbeſluit*, Mengelw. bl. 439.

ORA-

76 LYST VAN VERTAALDE WERKEN

- ORAKEL, *Vraagbaak*, N. H. bl. 398.
ORATEURS, *Redenaars*, N. H. bl. 36, 212,
Mengelw. bl. 442.
ORATIONE, *Rede*, Mengelw. bl. 442.
ORDONNANTIE, *Ordering*, N. H. bl. 1191,
1192.
ORDONNEERDEN, *leiden op*; (de onv. voorl.
t. van opleggen,) N. H. bl. 1229.
OTTAVI, (it. w.) *Achtelingen*, Mengelw. bl.
428.

P

- PARADOSSE, (it. w.) *Wonderleer*, Mengelw.
bl. 441.
PARALELLE, *Gelyklopende lynen*, Mengelw.
bl. 425, ook *Evenstreekig*, N. H. bl.
997.
PARFUMEER, *Reukmenger*, Mengelw. bl. 31.
PARLEMENT, *Pleitthof*, N. H. bl. 6.
PARTICULIEREN, *Enkele*, N. H. bl. 478, 498,
620, 685, 1067, *byzondere, byzon-*
dere personen, bl. 946, 986, 987,
Amptelooze luiden, bl. 1106, ook *on-*
beampte, bl. 476.

PAS-

UITHEERMSCHE WOORDEN, ENZ. 77

PASPORT, *Vryereisbrief*, N. H. bl. 431, 618,
653, 774, 903, 948, 969, 1022,
1049, 1058, 1072, 1085, 1130,
1135, 1141, 1156, Br. bl. 540, ook
Afscheidschrift, N. H. bl. 625.

PASSAGGIO, (it. w.) *Overfcbrede*, Mengelw.
bl. 440.

PASTOJE, (it. w.) *Kluisters*, Mengelw. bl. 426.

PASTOOR, *Herder*, N. H. bl. 1054.

PATENTEN, *Opene Brieven*, N. H. bl. 1140,
1140.

PENSIOENEN, *Voordeelgelden*, N. H. bl. 664,
1022.

PENSIONARIS, *Loontrekkend Raadsman*, N. H.
bl. 3, 169, 411, 712, 728, 807,
883, 948, 992, 1025, 1125, 1152,
ook *Loontrekkend Raad*, bl. 293.

PERIODI, *Zinsloten*, Br. bl. 216.

PERSONEELE, *Perfoonlyke*, N. H. bl. 747.

PERSUASIEN, *Bekallingen*, N. H. bl. 1188.

PICQUEUR, *Paardeberyder*, Mengelw. bl. 212.

POLITIE, *bürgerlyke Stand*, N. H. bl. 1116.

POPOLARI, *Volkdwaalingen*, (it. w.) Mengelw.
bl. 433.

Post,

78 LYST VAN VERTAALDE

POST, *Renbode*, N. H. bl. 601, 1090.

PREBENDEN, *Voordeelgelden*, N. H. bl. 1111.

PRECISE; *Stipsche*, N. H. bl. 1225.

PREJUDITIE, *Vooroordeel*, N. H. bl. 1212.

PREROGATIVEN, *Voordeelen*, N. H. bl. 476.

PRESCRIPTIEN, *lang bezit*, N. H. bl. 477.

PRESIDENT, *Raadsboofdman*, N. H. bl. 729,
1025, 1152.

PRETENDEERT, *Voorwend*, (‘t geen men voor-
wendt) N. H. bl. 1224.

PRETENSIE, *Voorwenden*, als: *op hun voorwen-*
den, N. H. bl. 478.

PRETENTIEN, *Eischredenen*, N. H. bl. 478.

PRETENTIONI, *Voorwenselen*, Mengelw. bl.
427.

PRINCIPALE, *Voornaamlykste*, N. H. bl. 994,
Magtigere, bl. 1075, 1076, *Magtgee-*
vers, bl. 1216, Br. bl. 164, ook *Zen-*
ders, N. H. bl. 1216.

PRIVATA, *Onvorstelyke persoon*, Mengelw. bl.
430, *Bewindloos*, bl. 440.

PRIVATE, *Enkele en Onbeampte*, N. H. bl.
478, *Burgerlyke huizen*, Mengelw.
bl. 423.

PRI-

UITHEEMSCHE WOORDEN, ENZ. 79

PRIVE, *Byzonder, byzondere perſoonen*, N. H.
bl. 1111, 1181, 1181.

PRIVILEGIËN, *Voorrechten*, N. H. bl. 612,
ook *Vrydanunen*, bl. 477.

PROCEDUREN, *Bepalingen*, N. H. bl. 477.

PROCURATIËN, *Magtbrieven*, N. H. bl. 977.

PROCURÉUR, *Pleitbezorger*, N. H. bl. 6, 214,
215, 428, 691, 993, 1073.

PROCURÉUR GÉNÉRAAL, *algemeen verzorger*,
N. H. bl. 59, 428, 428, 443, 996,
1052, 1081, 1108, 1146.

PROFESSOR, *Voorlezer*, N. H. bl. 462, bl.
1119.

PROPORTIE, *Evenredenheid*, N. H. bl. 919.

PROSCRIPTIONE, (it. w.) *Voorſchryvinge*, *Map*,
gelw. bl. 443.

PROTEST, *wederspraak*, N. H. bl. 227, *hooge*
Woorden, bl. 235, ook *Aantuiging*,
bl. 543, 1073, 1109.

PROTESTATIËN, *Aangetuigeniſen*, N. H. bl.
965, ook *Aantuiging*, bl. 1139.

PROTESTEERDE, *Aankendigde*, N. H. bl. 428.

PROTESTEN, *Aangetuigeniſen*, N. H. bl. 493.

PRO-

80 LYST VAN VERTAALDE

PROTESTEEREN, *Aantuigen*, N. H. bl. 485,
1185, ook *Optuigen*, bl. 1222.

PROVINCIAAL, *Landoverste*, N. H. bl. 644.

PROVISIE, *Voorziening*, N. H. bl. 477, 621,
ook *Voorraad*, bl. 478, 994.

PROVISIEN, *Brieven van voorraad*, N. H. bl.
430, ook *Voorzieningen*, bl. 476,
985.

PROVOCATIE, *Beroep*, N. H. bl. 803.

PUBLICO, *Vollen*, (in den vollen raad) Men-
gelw. bl. 427.

PUBLYKE, *Gemeenlyke*, N. H. bl. 678, 680,
898, ook *Openbaar*, bl. 1201, Men-
gelw. bl. 433.

PUBLYKE COLLEGIEN, *Amptgenootschappen*,
N. H. bl. 1224.

Q

QUALITEITEN, *Waardigbeden*, *Hoedanig-
beden*, N. H. bl. 1213.

QUART van een blad papiers, (waar voor men
wel hoort zeggen, een *Grosje*) Oort,

op

UITHEEMSCHE WOORDEN, enz. 81

op een oort van een blad, Br. 214,
bl. 173.

QUARTIER, *Losfing*, wat 'er van zy verbeid
ik morgen, ————— voorneme-
lyk' ook, hoe men 't met de gevan-
genen voorheeft, die —————
om dat ze op een' plaats, daar geen
losfing valt, gekreegen waaren, Men-
gelw. 84 Br. bl. 295.

QUOTE, *Aandeel*, N. H. bl. 1212, 1225.

R

RAPPORT, *Verflag*, N. H. bl. 478, ook
Aankunding, bl. 478.

RAPPORTEURS, *Overdraagers*, N. H. bl. 1188.

RATIFICEREN, *voor vol te doen aanneemen*, N.
H. bl. 478.

RECIPROKELYK, *wederzydelinks*, N. H. bl. 620.

REDRESSEREN, *Herscbikken*, N. H. bl. 687.

REDUCTIE, *Korting*, N. H. bl. 804, ook *Ge-
draaging*, bl. 804.

REDUIT, *Wachtburgken*, , N. H. bl. 1179.

F

RE-

82 LYST VAN VERTAALDE

REELE, *Dinglyke*, N. H. bl. 477, zo wort elk, ———, vry ——— gehouden van de *dinglyke* lasten ——— uit zyne goederen; zie 747, 754.

REFORMATIE, *Hervoorming*, N. H. bl. 985, 1021.

REGISTERS, *Schriftwarande*, N. H. bl. 261, *Boeken*, bl. 477, *Blaffaarts*, bl. 496.

REGRES, *Verhaal*, N. H. bl. 477.

RELEVEMENTEN, *Herheffingen*, N. H. bl. 622, 1021.

RELIEF, RELIEVEN, *Herheffingen*, N. H. bl. 431, 621, 803, 946, 985, 985.

RELIQUIEN, *Heiligdommen*, N. H. bl. 956.

RENCONTRE, *Bejegening*, Mengelw. bl. 367, Br. bl. 472.

RENVERSAALBRIEVEN, *Wederbrieven*, N. H. bl. 809, 810, 876, 891, ook *Ontkrachtingbrieven*, bl. 841, 846.

REPUBLYKEN, *Staatsche Regeeringen*, N. H. bl. 944, 986, 1239.

REQUEST, *Bidbrief*, Br. bl. 503, ook *Verzoekschrift*, N. H. bl. 6.

RE-

UITHEEMSCHE WOORDEN, ENZ. 83

RESIGNATIEN, *Overzettingen*, (*omtrenten*),

N. H. bl. 1040.

RESOLUTIE, *Affobeld*, *Zy graven hurs* —

goedt *affobeld* op alle vertoende zaa-

ken — . N. H. bl. 1213.

RESPECT, *Eerbiedenis*, Brv bh. 182.

RESPECTIVELYK, *ten aanmerke*, N. H. bh. 477.

RESSORT, *Strekking*, N. H. bl. 365; ook *Op-*

pervierfchaaren, bl. 975.

RESTITUTIEN, *Herftellingen*, N. H. bl. 431.

RESTRICTIE, *Bepaaling*, N. H. bl. 1230, *In-*

kringing en *Engang*, bl. 1239.

RESTRICTIEN, *Inbanden*, N. H. bl. 762.

REVISEURS, *Herzieners*, N. H. bl. 686.

REVISIE, *Herziening*, N. H. bl. 621, 686,

985, 1021, 1102.

RUWAART of *Rustwaardet*, *Mengelw.* bl. 372.

S

SAGACIUSMA, (*It. w.*) *Overreuzen* (*fabrande*)

Mengelw. bl. 446.

SATISFACTIE, *Voldoening*, N. H. bl. 687.

84 LYST VAN VERTAALDE

SAUFCONDUITEN, *Veiliggeleibrieven*, N. H. bl.

1135.

SAUVEGARDE, *veilige waarnisfen*, N. H. bl.

431, ook *Vryeboedebrief*, bl. 484, en

veilige boede, bl. 1058, 1058, 1072,

1078, 1079.

SAVIT GRANDI, (it. w.) *grootte Wyzen*, Men-

gelw. bl. 433.

SECRETARIS, *Geheimfcbryver*, N. H. bl. 6,

240, 418, 462, 488, 622, 631,

653, 689, 762, 1060, 1147.

SECRETARY, *Geheimfcbryvery*, N. H. bl. 1121.

SENZA AUTORITA, (it. w.) *zonder geacht te zyn*,

Mengelw. bl. 441.

SERVICEGELD, *Diengeld*, N. H. bl. 802.

SOUVERAINE, *Opperfte*, N. H. bl. 1188.

SPECIALYK, *in 't byzonder*, N. H. bl. 477.

SPECIEN, *Soorten*, N. H. bl. 1030.

SPECIFICATIE, *Uitdrukking*, N. H. bl. 477.

STATOR, *Stuiter*, Mengelw. bl. 325, Br. bl.

327.

SUBALTERNE GERECHTEN, *Ondergerechten*, N.

H. bl. 985.

SUCCESSIVE, *Goedbeëring*, N. H. bl. 478.

SU-

UIITHEEMSCHE WOORDEN, enz. 85

SUPERINTENDENTEN, *Opzieners over steden of oorden*, N. H. bl. 1183.

SUPPLIANTEN, *Smeekelingen*, N. H. bl. 428.

SUPPOOSTEN, *Onderworpingen*, N. H. bl. 403.

T

TENEREZZA, (it. w.) *Beweeenis*, Mengelw. bl. 430.

TERMYNEN, *Dagbepaaling*, N. H. bl. 948.

TERZO DELLA LEGA, (it. w.) *het Regiment der verbintenissen*, N. H. bl. 637.

TOURNESIS, *Doornikkerland*, N. H. bl. 746.

TRACTATEN, *Verdingen*, N. H. bl. 1187, 1187, 1222, ook *Handelingen*, bl. 1227.

TRACTEMENT, *Ontbaal*, N. H. bl. 986.

TRACTEMENTEN, *Wedden*, N. H. bl. 1077, 1212, 1225.

TRESORIER, *Schatmeester*, N. H. bl. 1021, 1136, 1147.

TRESORIERSCHAP, *Schatmeesterschap*, N. H. bl. 1051.

TRESORYE, *Schatmeesterschap*, N. H. bl. 1069.

86 . LYST VAN VERTAALDE

- TRIVIAL PRECETTO POLITICO, (it. w.) *Leet-*
jongens. regeerregel, Mengelw. bl. 437.
TROPHÉEM, *Zegegeftobten*, N. H. bl. 477.
TUILLEAIT, *Ticbatlof*, Mengelw. bl. 717.

U

- UTRAMAREN, *van overzee*, Mengelw. bl.
425.
UNIVERS, UNIVERSO, 's *doelst*, Mengelw. bl.
442, 443, 711.
UNIVERSITA, (it. w.) *Gild*, Mengelw. bl. 423.

V

- VINDICEREN, *Aantasten*, N. H. bl. 986,
dezelve overal mooghen *aantasten* en
volkoomelyk en vryelyk genieten als
te voeren, —————.
VOGUE, *Zwang*, (in *zwang*) N. H. bl. 981.

ZE-

Z

ZEPHYRUS, *Wekleeven*, Mengelw. bl. 352,
Br. bl. 437.

A T A N N E

~~.....~~
.....
..... 848 .....

.....
.....
.....

ERRATA.

Op bladz. 31, regel 11, staat redenschriftende,
lees redeschriftende.
—— 34, — 6, van onderen, moet
by doen gekoppeld wer-
den.

DE DRUKKERS DEEZES VERZOEKEN DEN BIN-
DERS DIT WERKJE NIET DOOR TE STEEKEN,
MAAR IN TE NAAIEN.

